

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

AGRONOMIYA VA BIOTEXNOLOGIYA FAKUL‘TETI

«BIOLOGIYA» KAFEDRASI

DASIYOROV FAZLIDDIN ZAYNIDDINOVICH

«Buxoro viloyati “Jayron” ekologik markazi yuksak o‘simliklari va ularning
ahamiyati»

**5140100 - Biologiya ta‘lim yo‘nalishi bo‘yicha bakalavr kvalifikatsiyasini
olish uchun**

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

**BMI kafedraning №.... sonli qarori
... may 2019 y bilan himoyaga ruxsat etilgan**

Kafedra mudiri, dots. _____ M.M. To‘raev

Fakul’tet dekani, dots. _____ A.Q. Qodirov

Ilmiy rahbar, dots. _____ H.Q. Esanov

Buxoro – 2020

MUNDARIJA

Kirish	
1.BOB. Buxoro viloyatining tabiiy geografik tavsifi va tadqiqot metodlari	
1.1. Geografik oʻrni	
1.2. Iqlimi va geologiyasi	
1.3. Tuprogʻi va yer osti suvlari	
1.4. Oʻsimliklari	
1.5. Tadqiqot manbai va metodlari	
2. BOB. Jayron ekologik markazi oʻsimliklarining tahlili va konspekti.	
3. BOB. “Jayron” ekomarkazining endem oʻsimliklari	
4. BOB. Ekomarkaz yuksak oʻsimliklarining ahamiyati.	
Xulosa.	
Foydalanilgan adabiyotlar.	

Kirish.

Mavzuning dolzarbligi. Tabiatni muhofaza qilish va biologik xilma-xillik resurslarini saqlab qolish barqaror taraqqiyoti uchun katta ahamiyatga ega. Respublikamizda bioxilma-xillikni muhofaza qilish aynan muhofaza etiladigan tabiiy hududlarda to'laqonli amalga oshirilmoqda. Respublikada muhofaza etiladigan tabiiy hududlar yaxlit bir tizimdan iborat bo'lib, u bioxilma-xillikni uzoq vaqt saqlab qolishni ta'minlovchi uzluksiz ekologik zanjirga aylanadi.

Ekologik markazlar tabiiy ekosistemalarni muhofaza etishni va ularni ko'paytirib qayta tiklashning shakllaridan biri bo'lib, turli yo'nalishlardagi ilmiy tadqiqotlar va xilma-xil ekotizimlarning monitoringi olib borilishi mumkin bo'lgan hududlardan biri hisoblanadi. Muhofaza etiladigan hududlardagi o'simliklarni inventarizatsiya qilish, yuksak o'simliklar tur tarkibining aniqlanish, mazkur hududdagi hayvonlarning o'simlik qoplamiga ta'sirini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Jayron ekologik markazi 1976 yilda tashkil topgan bo'lib, asosan noyob hayvonlarni ko'paytirishga mo'ljallangan. Ammo bugungi kunda qadar ekomarkaz hududi o'simliklari to'liq o'rganilmagan va ro'yxati keltirilmagan. Shu maqsadda flora tarkibini biologik xilma-xillik saqlab turuvchi bank sifatida tadqiq etish zarur va dolzarbdir.

O'simliklar insonlar hayotida juda muhim ahamiyatga ega. Bular birgina inson hayotidagina emas, balki tabiatdagi mavjud barcha tirik mavjudotlar hayotida ham g'oyat katta ahamiyatga egadir. O'simliklar oziq - ovqat, kiyim – kechak, dori – darmon, qurilish materiallari uchun xom ashyo, yoqilg'i, chorva mollari uchun yem – xashak hisoblanadi. Qolaversa, tirik organizmlar uchun hayotiy zarur hisoblangan havoni tozalab beradi.

Tadqiqotning maqsadi. Jayron ekomarkazi florasining tarkibini aniqlash va tahlil qilish, uning konspektini tuzish hamda endem va kamyob o'simlik turlarini aniqlashdan iboratdir.

Tadqiqot vazifalari. Jayron ekomarkazi florasining tarkibini aniqlash; floraning tahlilini amalga oshirish; ekomarkazning endem va kamyob turlarini aniqlash hamda ularning tarqalish xarita-sxemasini tuzish;

Tadqiqot ob’ekti Buxoro viloyatining Jayron ekomarkazi o’simliklari hisoblanadi.

Tadqiqot predmeti – Jayron ekomarkazi o’simlik turlarining taksonomiyasi, geografiyasi va ekologiyasi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- birinchi marta Jayron ekologik markazining florasini 46 oila 182 turkumga mansub 267 tur yuksak o’simliklardan iborat ekanligi aniqlandi va konspekti tuzildi;

- Jayron ekomarkazi uchun ilk bor *Bunium chaerophylloides* (Regel et Schmalh.) Drude, *Gypsophyla pilosa* Huds., *Handelia trichophylla* (Schrenk) Heimerl., *Stizolophus balsamita* (Lam.) K. Koch., *Centaurea solstitialis* L., *Carthamus turkestanicus* Popov turlari keltirildi;

- ekomarkaz florasini tarkibida 20 tur endem o’simliklar uchrashi aniqlandi.

«Jayron» ekomarkazi noyob va yo‘qolib ketish xavfi ostidagi hayvon turlarini saqlab qolish va ko‘paytirishga ixtisoslashgan jahon miqyosida o‘ziga xos bo‘lgan ob’ekt hisoblanadi. Mazkur hududda uchraydigan o’simliklar Buxoro viloyatining bioxilma xilligini saqlash o’simliklar banki vazifasini o‘taydi. Chunki u yerda jayronni ko‘paytirish bilan birga o’simliklar hunyosi ham muhofaza qilinadi.

“Jayron” ekologik markazi Buxoro viloyatining janubi-sharqiy qismida joylashgan. Buxoro viloyati geografik jihatdan Turon provinsiyasi, Quyi Zarafshon okrugi tarkibiga kiradi. Ekomarkaz 1976 yilda 5145 gektar yer maydonida tashkil qilingan. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008 yil 19 sentabrdagi 212-sonli “O‘zbekiston Respublikasida 2008-2012 yillarda atrof-muhitni muhofaza qilish harakat dasturi haqida”gi qaroriga muvofiq Ekomarkaz

hududi yanada kengaytirilib, hozirgi kunga kelib unga qo'shimcha 9369 gektar yer qo'shib berildi[18].

Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarda ilmiy tadqiqotlarni o'tkazishga alohida e'tibor qaratiladi. Shunday qilib, «Jayron» ekomarkazida 1988 yildan boshlab «Jayronlarni muhofaza qilish, tiklash va xo'jalikda qo'llash shakllarini ishlab chiqish» mavzusida ilmiy ish olib borila boshlandi. Bu bilan bir vaqtda «Jayronning sahro o'simlik qoplamiga ta'siri» mavzusida botanik ishlar bajarilgan.

Ishning tarkibiy tuzilishi. Bitiruv malakaviy ishi tarkibi kirish, to'rt bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati iborat bo'lib, 81 betdan tashkil topgan.

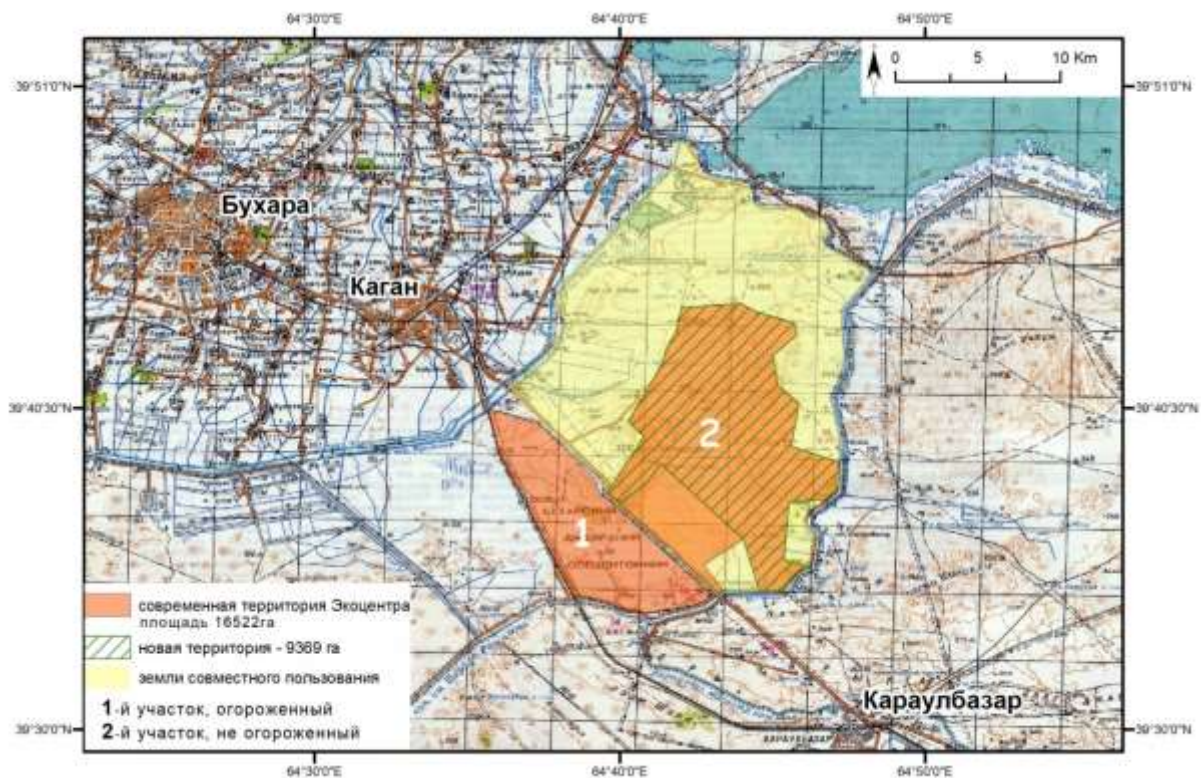
1-BOB. BUXORO VOHASINING TABIIY GEOGRAFIK TAVSIFI

1.1. Geografik o‘rni

Buxoro viloyati hududi Zarafshon daryosining deltasida joylashgan. Uning siyosiy va ma'muriy chegaralari bir muncha murakkab. Viloyat shimoli-g'arb tomondan qisqa masofada Xorazm viloyati va Qoraqalpog'iston respublikasi bilan chegaradosh. Shimol va sharq tomondan esa katta masofada Navoiy viloyati halqasi bilan o'ralgan. Janubi-sharq tomondan Qashqadaryoning Qarshi cho'llari bilan tutash. Viloyatning janubi –g'arbi chegaralari juda katta masofada Turkmaniston davlati bilan bog'lanadi. Bu yerda chegara Amudaryoga o'ng tomondan yondoshib boradi va Doyaxotin-Qizilrabot oralig'ida (80 km) esa daryo o'zani bo'ylab o'tadi.

Viloyat hududining maydoni – 40 ming kv.km. Mazkur hudud Turon tekisligining sharqiy bo'lagida, Zarafshon daryosining quyi qismida joylashgan bo'lib, janubi-g'arbiy Qizilqum tarkibiga kiradi. Buxoro viloyatining janubiy-sharqida "Jayron" ekomarkazi joylashgan. U Buxoro shahridan 42 km uzoqlikda.

Buxoro viloyati yassi tekisliklardan iborat bo'lib, shimoliy-sharqdan janubi-g'arbga tomon qiyalab boradi. Vohaning shimoli-sharqida joylashgan Shofirkon bo'g'zida mutlaq balandlik 290 metr bo'lsa, janubi-g'arbida joylashgan Jondor bo'g'zida esa 203 metr, Amudaryo sohillarida 178 metrni tashkil qiladi. Buxoro viloyatining atroflariga nisbatan markaziy qismlarida bir muncha ko'tarilgan Gala Osiyo va Romitan ko'tarilmalari bor. Vohaning janubi-g'arbiy qismida eng kam qiya bo'lish kuzatilib 8-10 km masofagacha, 80-90 sm kenglikda cho'zilib boradi.

1-rasm. Jayron ekomarkazi xaritasi

1.2. Iqlimi va geologiyasi

Buxoro vohasining iqlimi o'ziga xos xususiyatga ega. Uning hududi okean va ochiq dengizlardan minglab kilometr uzoqlikda bo'lganligi uchun tabiati tipik qurg'oqchil o'lkalar qatoriga kiradi. Bunday iqlimli o'lkalarning bahor fasli kuz fasliga nisbatan issiq bo'ladi [11].

Buxoro vohasi ichki havzaga kiradigan o'lkalardan bo'lib, mo'tadil iqlim mintaqasidan subtropik iqlim mintaqasiga o'tish chegarasida joylashgan. Geografik jihatdan bunday o'rnashish iqlimning shakllanishiga juda katta ta'sir ko'rsatadi. Buxoro vohasi iqlimi yozda quruq tropik havo massalari, qishda esa shimoldan, mo'tadil kengliklardan keladigan salqin havo massalari ta'siri ostida shakllanadi.

Voha iqlimi bir necha omillarning o'zaro hamkorligi ta'sirida vujudga keladi. Lekin o'lka hududining geografik o'ri bu borada yetakchi ahamiyatga molikdir. Buxoro hududi O'rta Osiyo cho'llarining salkam o'rtasidan o'rin olgan bo'lib,

Janubiy (subtropik) cho'llarga xos iqlimiy xususiyatlarga egadir. Xulosa qilib aytganda, bu hudud uchun keskin kontinental cho'l iqlimi xarakterlidir [9].

Kecha bilan kunduz, qish bilan yoz haroratlari o'rtasidagi keskinlik, nisbatan sernam, injiq bahor, uzoq (VI–XI oylar), quruq, jazirama issiq, o'ta yorug' yoz, qisqa (X–XI oylar) va turg'unsiz kuz, iliq ba'zida ayozli muqim bo'lmagan qish iqlimning asosiy belgilaridir. Viloyat serquyosh o'lkalaridan biri hisoblanadi. Yil davomida quyoshli damlar 2800-3000 soatga yetadi (Toshkentda 2852, Termizda 3053 soat). Quyoshdan keladigan radiatsiyaning yalpi miqdori 150-160 kkal. ga teng. Foydali haroratning, ya'ni o'rtacha kunlik musbat haroratning 10 darajadan ortiq bo'lgan yillik yig'indisi 4800-5100 darajaga yetadi. Bu hol o'ta issiqsevar madaniy o'simliklar yetishtirish imkoniyatini yaratadi. Vohada eng sovuq muddat yanvar, eng issiq esa iyul oylari hisoblanadi.

Mazkur hududda tabiiy namlik yetarli emas. Atmosfera, yog'inlarning yillik miqdori 90-150 mm. ni tashkil qiladi. Yer yuzidan mumkin bo'lgan parlanish 2000 mm. gacha yetadi. Bu jihatdan, Buxoro hududi o'ta qurg'oqchil (arid) zonaga mansubdir. Yog'inlar aksariyat hollarda yomg'ir tarzida namoyon bo'ladi. Qor qoplami surunkali va qalin bo'lmay, uzoq saqlanmaydi. Yog'inlarning yil davomida taqsimlanishi nihoyatda notekisdir. Bahor nisbatan eng sernam fasl bo'lib, yillik yog'inning 45-55 foizi shu muddatga to'g'ri keladi. Yoz o'ta quruq. Havoning nisbiy namligi juda pasayadi, iyul-avgust oylarining ba'zi kunlarida bu ko'rsatkich 10-20 foiz kamayadi.

O'lkamiz iqlimida mahalliy shamollarning alohida o'rni bor. Ma'lumki, Yer sharining hamma joylarida shamollarni kuzatish mumkin. Lekin ularning ta'siri aynan cho'l zonasida kuchli namoyon bo'ladi. Bu yerdagi issiq, qurg'oqchil iqlim va yarim yalang'och qaqragan tuproq yuzasi shamollarning yaratuvchilik kuchiga qulay imkoniyatdir.

Umuman olganda, viloyat iqlimi resurs sifatida bebaho tabiiy boylikdir. Ayniqsa, quyoshli damlarning, foydali haroratning yetarlicha bo'lishi o'lka iqlimining ijobiy sifatleri hisoblanadi.

Buxoro vohasi cho‘l bilan chegaralanganligi sababli uning hududida o‘sovchi o‘simliklarning bioekologiyasiga shamol kuchli ta’sir qiladi. Ayniqsa, garmsel shamollari uzoq davom etgan yillarda sho‘rlangan va qum bosgan yerlar kengayadi. Voha va yaylov o‘simliklarini garmseldan saqlash uchun ihota daraxtzorlari “Yashil qalqon” sifatida tashkil etilgan.

Hudud tekisliklardan iborat bo‘lib, o‘ziga xos murakkab geologik tarixga ega. Bu zamin epigersin (gresindan keyingi) platforma ustida joylashgan. Dastavval paleozoy erasigacha bu joy ham O‘rta Osiyo o‘rnidagi serharakat geosinklinal dengiz havzasidan iborat bo‘lgan. Qalin dengiz yotqiziqlarining to‘plana borishi bilan birga, tektonik harakatlar jonlanib turgan. Kembriy davrida shamol shimoli-g‘arb tomonga yo‘nalgan, natijada qator chuqur tektonik yoriqlar hosil bo‘lgan. Paleozoy erasining ikkinchi yarmida ro‘y bergan qudratli gersing burmalanishi nisbatan osoyishta bo‘lgan tektonik vaziyatni tubdan o‘zgartirib yuborgan.

Yuqori to‘rtlamchi davrda Zarafshonning, asosan, uchinchi terrasasi shakllanadi. Bunga Quyimozor platosi etaklari, Buxoro vohasiga shimoli-g‘arb tomondan yondosh yerlar kiradi [4]. Yotqiziqlar orasida mayda chag‘irtosh, qum, loy va gil tuproqlar uchraydi.

To‘rtlamchi davrning eng oxiri hisoblangan golotsen (Zarafshon kompleksi) davri yotqiziqlari katta maydonlarda tarqalgan. Zarafshonning birinchi va ikkinchi terrasalari, qadimgi daryolarning quruq o‘zan-qayirlari shu davrga mansubdir. Echkiliksoy, Daryosoy, Moxandaryo, Qashqadaryo kabi irmoq va tarmoqlarning quruq o‘zanlarini yondosh yerlar, To‘dako‘l – Xojkobi pastqamliliklari, Buxoro vohasining o‘rni golotsen davri jinslari bilan qoplangandir.

Amudaryo, Zarafshon va Qashqadaryolarning bir-biridan ajralishi golotsenning oxirida ro‘y beradi. Arxeolog A. Muxammadjonovning [7] xulosasiga ko‘ra, miloddan oldingi II ming yillikda Zarafshonning Moxandaryo orqali Amudaryoga quyilishi barham topgan. Uzluksiz sug‘orish tufayli hosil bo‘lgan Buxoro va Qorako‘l vohalaridagi sug‘orma qatlam, eng yosh jinslardir. Ularning qalinligi sug‘orilish davriga ko‘ra, 1-3 metr, ayrim joylarda esa undan

ortiqdir. Buxoro shahri hududida madaniy qatlamning 18,5 metrga yetishi va shahar yoshining 2500 yilga teng ekanligi arxeologlar tomonidan aniqlangan.

1.3. Tuprog'i va yer osti suvlari

Ma'lumki, tuproq tabiatning eng muhim tarkibiy qismlaridan bo'lib, o'zida jonli va jonsiz tabiiy borliqni mujassam qilgan hosiladir. Viloyat hududida cho'l zonasiga xos tuproqlar tarqalgan bo'lsa-da, ular bir butun yaxlit maydonlar hosil qilmaydi. Tuproqlarning tiplari ona jinsining xususiyati, joyning reliefi, sizot suvlarining kimyoviy tarkibi va chuqurligi kabi omillarga binoan almashib turadi. O'zlashtirilganlik darajasiga ko'ra tuproqlar ikkita guruhga (cho'l va voha) ega.

Cho'l quruq tuproqlari orasida sur tusli qo'ng'ir, cho'l qumli, taqir, taqirli tuproqlar va sho'rxoklar keng tarqalgan. Cho'l qumli tuproqlardan hozirgi vaqtda vohaning ayrim joylarida sug'oriladigan dehqonchilikda foydalanilmoqda. Ayniqsa, vohaning Jondor, Romitan, Peshku va G'ijduvon tumanlarida cho'l qumli tuproqlarning yangidan o'zlashtirilgan qismida paxta, g'alla, beda hamda boshqa madaniy ekinlar yetishtirilmoqda.

Sur tusli qo'ng'ir tuproqlar, odatda, topografik jihatdan baland bo'lgan maydonlarda (past tog'lar, platolar, qadimgi yuzalarda – Qorako'l, Dengizko'l platolari, Gazli dahasi, Quljuqtog' etaklari kabi joylarda) tarkib topgan. Mutaxassislar bu tipni toshloqli cho'l tuprog'i deb qaraydilar. Uning kesmasida tosh-shag'al aralashmalari mo'l bo'lib, pastki qatlami gipsli bo'ladi. Unumdorligi past, tarkibida chirindi miqdori 0,21-0,56 foizni tashkil qiladi.

Qumli cho'l tuproqlari va o'simlik qoplamiga ega bo'lmagan qumli maydonlarning ko'lami juda katta. Tuproq kesmasi bo'sh va g'ovak qum qatlamidan iborat. Chirindi kam (0,27-0,66 foiz). Ular sho'rlanmagan tuproqlar qatoriga kirsa-da, reliefning murakkabligi va sochma qumlardan tashkil topganligi bois o'zlashtirish uchun qiyinchiliklar tug'diradi.

Taqir tuproqlar mexanik tarkibining og'irligi, tekis yuzali relefga ega bo'lganligi bilan farqlanib turadi. Taqirning yuza qatlami, odatda, zich suv

o'tkazmas qatlarga ega bo'ladi. Bu tuproqlar, odatda, sho'rlangan, ozuqa moddalarga nisbatan boyroq. Chirindi miqdori 0,41-1,06 foiz atrofida bo'lib, sug'orma dehqonchilik uchun bir muncha qulayliklarga egadir.

Sho'rxoklar nisbatan pastqam, sho'rlangan sizot suvlarining yer yuziga yaqin bo'lgan joylarida keng tarqalgan. Yer osti suvlaridagi tuzlarning kapilyar naylar orqali yuqoriga ko'tarilishi sho'rxoklarning hosil bo'lishidagi yetakchi omildir. Tuproq eritmasida tuzlarning miqdori 3-20 foiz va undan ortiq bo'ladi. Sho'rxoklarning po'rsildoq, qatqaloqli, ho'l kabi turlari uchraydi.

Sug'oriladigan yerlardagi voha tuproqlari yuqorida qayd qilingan tuproqlar zaminida vujudga kelgan bo'lib, o'zlashtirilganlik darajasi va agroximik xususiyatlari bilan farqlanadi. Buxoro, Qorako'l vohalaridagi asosiy maydonni allyuvial o'tloq tuproqlar tashkil qiladi. Ularning tuproq kesmasi, odatda, qatlamli bo'lib, sug'orma yotqiziqlardan tarkib topgan. Uzoq yillar davomida ekilishi va meliorativ tadbirlar o'tkazilishiga qaramasdan, unumdorligi pastdir. Bunga yog'inlar, sug'orma suv ta'sirida tuproqlardagi ozuqa moddalarning yuvilib ketishi ham sabab bo'ladi. Chirindining asosiy qismi haydalma qatlamda (1-1,5 foiz) bo'lib, pastga tomon keskin kamayib ketadi. Sug'orma tuproqlar turli darajada sho'rlangan. Bunga vohalarning Zarafshon daryosi deltasida joylashganligi relefdagi nishablikning yetarli emasligi, bug'lanish miqdorining yuqoriligi asosiy sabablardandir. Sho'rlanmagan tuproqlar maydoni juda kam. Ular faqat Buxoro vohasining yuqori qismidagi tumanlarda (G'ijduvon, Shofirkon) 10-15 foizni tashkil qiladi, xolos [3].

Qadimiy Buxoro vohasi to'g'risida Abu Bakr Narshaxiy quyidagi fikrlarni bildirgan: "Hozirgi Buxoro o'rnanishgan joylar ilgarilari botqoqlik bo'lib, uning ba'zi yerlarida to'qayzor va daraxtzorlar bo'lgan. Bu Samarqand tomonidan keladigan Mosaf daryosi suvlari hisobidan sodir bo'lgan. Bu daryo ko'p yerlarni yuvib, yemirib, loyqalarni olib kelishi natijasida botqoqliklarning o'rnini to'lib qolgan. Natijada hozirgi Buxoro o'rnanishgan joy asta-sekinlik bilan tekislikka aylangan".

Bu hudud cho'l zonasida joylashganligi tufayli doimiy oqadigan suv manbalariga ega emas. Miqdori kam bo'lgan atmosfera yog'inlari aksariyat maydonda oqimlar hosil qilmasdan, yer ostiga shimiladi, parlanadi va o'simliklarning o'sishiga sarf bo'ladi.

Buxoro vohasi Zarafshon daryosining quyi qismida joylashgan bo'lib, bu daryoning ming yillar davomida oqizib kelgan loyqa yotqiziqlari tufayli vujudga kelgan. Uning toshqinlaridan hosil bo'lgan irmoqlar, ko'llar va ko'lmaklar voha tabiatining shakllanishi va uning o'zlashtirilishida muxim rol o'ynagan [7].

Buxoro vohasining suvga bo'lgan talabi azaldan tog'li yerlardan to'yinadigan Zarafshon daryosi hisobidan qondirilgan. Zarafshon daryosi Buxoro vohasida qadimgi Vobkentdaryo, Shahrud, Qorako'ldaryo, Moxandaryo va Tayqir kabi bir necha tarmoqlar hosil qilib, butun vohani suv bilan ta'minlagan. Hozir ham daryo suvi bilan 2% maydonlarimiz sug'oriladi. Ayniqsa, Shofirkon, G'ijduvon va Peshku tuman aholisi shu suvdan foydalanadi [10].

Daryoning yuqori qismida suvga bo'lgan talabning orta borishi tufayli viloyat hududiga yetib keladigan Zarafshon suvi yillar davomida kamayib borgan. Karmana tog' oralig'i yo'lagida uning o'rtacha yillik suv sarfi o'tgan asrning 80-yillarigacha 100-120 kub. metr sekundni tashkil qilgan bo'lsa, 90-yillar boshlariga kelib, 70 kub. metr sekund atrofida bo'ldi, xolos [9].

Hozirgi kunda daryo suvi Navoiy viloyati hududi doirasida batamom tugaydi. Zarafshonning Buxoro viloyatidan o'tgan qismi Markaziy Buxoro zovuri deb nomlangan, oqava va kollektor suvlarini oqizadi.

Buxoro viloyati obikor yerlarning meliorativ holatini yaxshilash maqsadida zovurlar sistemasi yaratilgan. Ularning aksariyati, ochiq zovurlardir. Har yili bir yarim kub. km. hajmdagi zovur va oqava suvlar vohadan tashqariga chiqariladi. Bu turli darajada sho'rlangan suvlarning kichik qismi Katta-tuzkon ko'li, Porsonko'l zovuri orqali Amudaryo o'zaniga borib quyiladi. Qolgan asosiy qismi Dengizko'l, Qoraqir, Og'itma kabi botiqlarga – tashlama ko'llarga to'planadi. Xomaki

hisoblarga ko‘ra, bu sun‘iy ko‘llarda har yili 5 mln. t. atrofida tuz va turli xil zararli kimyoviy moddalar to‘planadi. Bu hol ekologik vaziyatga salbiy ta‘sir etmoqda.

Hozirgi kunda O‘zbekistonning janubi-g‘arbiy qismidagi vohalardan chiqarilayotgan oqava va zovur suvlarini Orol dengiziga oqizish maqsadida “Sho‘rdaryo” bosh zovuri qurilmoqda. Uning bir qismi Buxoro viloyati hududidan o‘tadi. Kelgusida o‘lka doirasidagi zovur suvlarini baliqchilik va tabiatni muhofaza qilish manfaatlarini inobatga olgan holda “Sho‘rdaryo”ga yo‘naltirish hamda ekologik muhitni tubdan yaxshilash choralarini ko‘rishni jadallashtirish lozim.

Buxoro viloyati zaminida yer osti suvlarining katta jamg‘armasi bor. Hidrogeologik xususiyatlariga ko‘ra, ularni ikkita qatlamga ajratish mumkin. Birinchisi, yer betiga yaqin joylashgan, dastlabki suv o‘tkazmas qatlamgacha bo‘lgan sizot suvlaridir. Ikkinchisi esa, turlicha chuqurlikda joylashgan qatlamlararo suvlardir. Sizot suvlari to‘yinishi, gidroximik xususiyatlariga ko‘ra joylarda farqlanadi, ularni voha va cho‘l zonasi sizot suvlariga ajratish mumkin. Vohalarda ular aksariyat sug‘orma suvlar hisobidan hosil bo‘ladi va yer betiga yaqinligi, chuchukligi bilan farqlanib turadi. Voha doirasida bunday suvlar ko‘p joylarda iste‘mol uchun yaroqli hisoblanadi. Buxoro vohasining yuqori qismlarida qisman sug‘orishda ham ishlatiladi. Cho‘l zonasida sizot suvlari zonal xususiyatlarga ega bo‘lib, ular, odatda, 5-10-40 metrgacha chuqurda joylashgan va turli darajada sho‘rlangandir. Kam sho‘rlangan (5 gramm litrgacha) suvlardangina chorva mollarini sug‘orishda foydalanish mumkin.

1.4. O‘simliklar dunyosi

Bu yerda Buxoro vohasi o‘simliklari to‘g‘risida qisqacha, umumiy to‘xtalib o‘tamiz. Voha o‘simliklari geografik tarqalishi jixatidan ikki guruhga: ichki qumliklar va sug‘oriladigan maydonlarda tarqalgan o‘simliklarga bo‘linadi.

Voha ichki qumliklarida tarqalgan o‘simliklarning aksariyat vakillari cho‘l o‘simliklari hisoblanadi. Ular orasida Chenopodiaceae, Polygonaceae,

Tamaricaceae, Brassicaceae, Fabaceae, Asteraceae, Poaceae oila vakillari ko'p miqdorda uchraydi.

Bu oilalarning ko'p tarqalgan turlariga *Agriophyllum latifolium*, *Salsola sclerantha*, *Salsola micranthera*, *Corispermum lehmannianum*, *Haloxylon persicum*, *H. aphyllum*, *Calligonum caput-medusae*, *Tetracme recurvata*, *Strigosella scorpioides*, *Astragalus villosissimus*, *Ammothamnus lehmannii*, *Alhagi persarum*, *Koelpinia turanica*, *Senecio subdentatus*, *Stipagrostis pennata*, *Schismus arabicus* va boshqalar kiradi.

Voha qumliklarida tabiiy holda o'sadigan daraxtlardan *Haloxylon persicum*, *H. aphyllum*, *Salsola richteri*, *Salsola paletzkiana* kabilar uchraydi.

Bu hududlarda bir yilliklar, efemer va efemeroidlar *Roemeria refracta*, *Hypecoum parviflorum*, *Holosteum umbellatum*, *Alyssum turkestanicum* var. *desertorum*, *Tetracme recurvata*, *Gagea bergi*, *G. divaricata*, *Ixiolirion tataricum* ham mavjud bo'lib, yoz boshlanishi bilan vegetatsiyasini tugatadi.

Viloyatning sug'oriladigan maydonlarida namlik, oziq moddalari va ekologik sharoitning juda qulayligi tufayli bu yerlar o'simlik turlariga juda boy. Sug'oriladigan maydonlarida, asosan, manzarali, madaniy o'simliklar va ular bilan birga, begona o'tlar keng tarqalgan. Hammaga ma'lum madaniy o'simliklar to'g'risida to'xtalmaymiz. Buxoro vohasi florasida begona o'tlar asosiy o'rinni egallab, barcha turlarning yarmidan ko'pini tashkil qiladi. Hozirgi kunda vohada ularning 38 oilaga mansub, 214 turi uchraydi.

Voha florasida keng tarqalgan begona o'tlarga *Cynodon dactylon*, *Cyperus rotundus*, *Portulaca oleracea*, *Amaranthus retroflexus*, *Chenopodium album*, *Capsella bursa-pastoris*, *Trifolium pratense*, *Tribulus terrestris*, *Cichorium intybus* va boshqalar kiradi. Vohaning turli maydonlarida begona o'tlarning tarqalish darajasini X.X. Guzairov ishlarida ko'rish mumkin.

1.5 Tadqiqot manbai va metodlari

Dala tadqiqotlari ekomarkaz hududida yilning turli mavsumlarda davomida olib borildi. Ekomarkazning tabiiy ya'ni, qumli, sho'rxok, gipsli, toshli tuproqlari

va sun'iy landshaftlarning (ekinlar orasi, atroflari, marzalar, ariq bo'ylari, yo'l bo'ylari) yuksak o'simliklarining tur tarkibi o'rganildi. Tadqiqotlar davomida 300 dan ortiq gerbariy namunalari tayyorlandi.

Turlar tarkibini aniqlash va gerbariy namunalarini yig'ishda marshrutli [23] va yarim statsionar [24] metodlardan foydalanildi. O'simliklarning ilmiy nomlari "Opredelitel rasteniy Sredney Azii" [12] va www.ipni.org. [26] elektron resursi bo'yicha, taksonlarning mualliflari Brummit R.K., Powell C.E. [25] qo'llanmasi asosida keltirildi.

Begona o'tlarni o'rganishda "O'zbekiston begona o'tlarining zamonaviy tizimi va qo'sh (binar) nomlari" [1] kabi ilmiy manbadan foydalanildi. Oilalar ketma-ketligi A.L. Takhtajan [28] tizimi asosida keltirildi.

Muhofazaga muhtoj, kamayib borayotgan o'simlik turlarini aniqlashda O'zbekiston Respublikasi "Qizil kitobi"dan [16] foydalanildi.

2-BOB. JAYRON EKOLOGIK MARKAZI O‘SIMLIKLARINING TAHLILI VA KONSPEKTI.

“Jayron” ekomarkazining flora tarkibi bo‘yicha keltirilgan ilk adabiyot manbalarida 37 oilaga mansub 160 turdagi yuksak o‘simliklar uchrashi keltirilgan [17]. B. Mardonovning [6] geobotanik tadqiqotlar davomida 200 ga yaqin o‘simlik turi uchrashini qayd etgan. Ekomarkaz hududini Buxoro vohasida tutgan o‘rni va muhofaza etiladigan xududlar toifasiga kirishi maxsus floristik tadqiqotlarni o‘tkazilishi lozim ekanligini asoslaydi. Shu maqsadda 2017-2020 yillardagi maxsus izlanishlar flora tarkibini ancha boy ekanligi ko‘rsatdi. Olib borilgan dala tadqiqotlari davomida mazkur hududda 46 oila, 182 turkumga mansub 267 tur yuksak o‘simlik uchrashi aniqlandi. Ro‘yxatda keltirilgan har bir tur “Jayron” ekomarkazi hududidan muallif tomonida yig‘ilgan gerbariy namunalari bilan asoslangan holda keltirildi.

Statistik tahlil natijalaridan ma’lum bo‘ldiki, ekomarkaz florasida O‘rta Osiyoning qurg‘oqchil cho‘l flolarining xususiyatlarini o‘zida mujassamlashtirgan. Mazkur hudud florasida tarkibini 99,6% (266 tur) gulli o‘simliklar (Magnoliophyta) tashkil qildi (1-jadval).

1-jadval

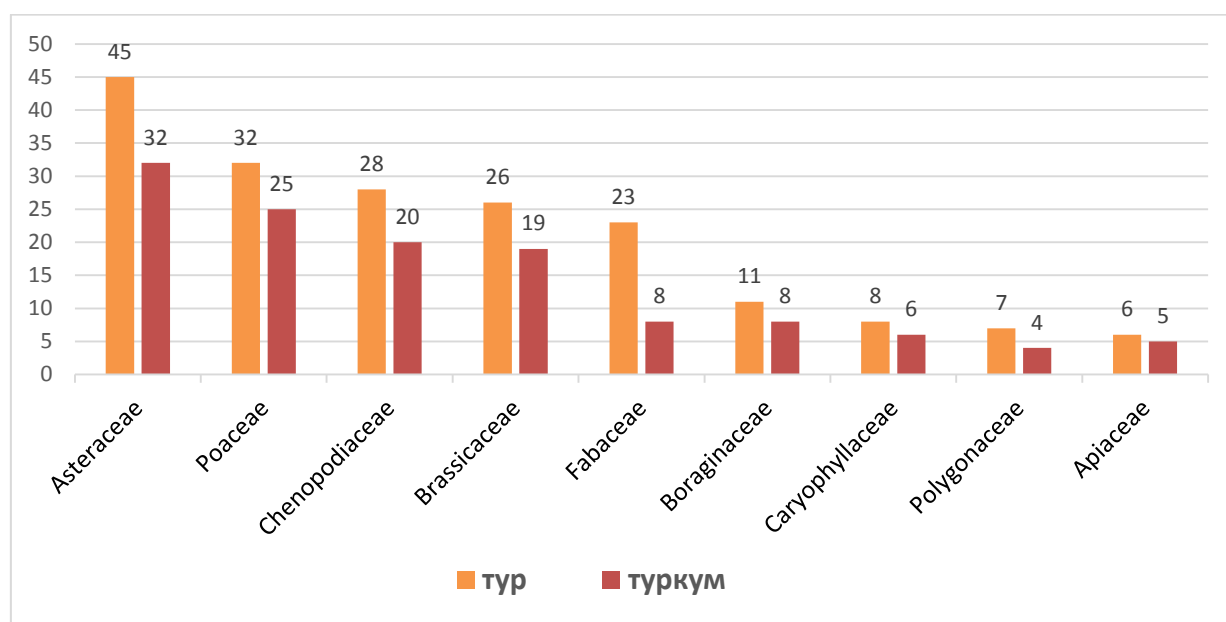
Yirik taksonomik birliklar tahlili

Bo‘lim	Soni					
	turlar	%	turkum	%	oilalar	%
Pinophyta	1	0,37	1	0,5	1	2,2
Magnoliophyta:	266	99,6	181	99,5	45	97,8
<i>Magnoliopsida</i>	220	82,7	146	80,7	38	82,6
<i>Liliopsida</i>	46	17,3	35	19,3	7	17,4
Jami	267	100	182	100	46	100

Ikki urug‘pallali o‘simliklar (Magnoliopsida) 38 oila, 146 turkumga mansub 220 turni, bir urug‘pallalilar (Liliopsida) 7 oila, 35 turkumga mansub 46 turni

tashkil qildi. Qarag'aytoifa o'simliklari esa 1 oila, 1 turkumga mansub 1 turdan iborat. Magnoliyatoifa o'simliklarda yirik taksonomik birliklarning umumiy nisbati 1:4,7 ni tashkil etdi. Bu holat umumiy qonuniyatga yaqin. Yer shari florasida magnoliyasimonlar 78,9% ni, bir urug'pallalilar 19,1% ni tashkil etib, 1:4,1 nisbatni namoyon qiladi. Har qanday florada oiladan yirik bo'lgan taksonlardagi nisbatlar yuqoridagi holat singari bo'ladi.

O'rganilayotgan floraning asosiy xususiyatlarini namoyon qiladigan ko'rsatkichlardan biri yetakchi oilalarning ketma-ketligi hisoblanadi (1-rasm).

2-rasm. Jayron ekomarkazi florasidagi yetakchi oilalarning spektri

Yetakchi oilalar sifatida 5 turdan ortiq turga ega oilalar tanlandi va ular tarkibida 186 tur aniqlandi (floraning 66,9%). Bu ko'satkich Qizilqumning Bukantog' florasida [14] 68,5%, Qoraqalpoq florasida [22] 73,3 % tashkil etadi. Mazkur oilalar orasida Asteraceae yetakchilik qiladi. Uning tarkibida 32 turkumga mansub 45 tur uchraydi va hudud florasining 16,9% tashkil qildi. Muallifning chop etilmagan ma'lumotlariga ko'ra Buxoro vohasi florasida bu oila 80 tur (15,1 %) tashkil qiladi. Har ikki ko'rsatkichlarning bir-biriga juda yaqinligi tadqiqotlarni metodik jihatdan to'g'ri olib borilganligi hamda Buxoro vohasidagi

ayrim lokal floralar umumiy floraning asosiy xususiyatlarini aks ettirishini ko'rsatadi. Asteraceae oilasining yetakchilik xususiyatini turkumlar sonining ko'pligi (32 turkum) va *Cousinia* (6 tur), *Lactuca* (4 tur) turkumlar tarkibi bilan izohlash mumkin.

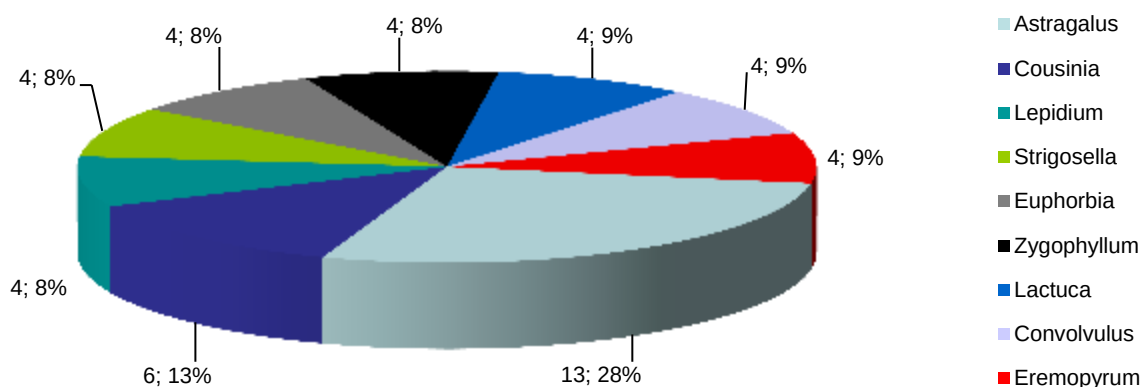
Poaceae o'z tarkibiga 32 turni (12,0%) birlashtirgan. Oila tarkibida uchraydigan 16 tur faqat qumlarda, 10 tur sug'oriladigan ekin maydonlarida, 4 tur har ikki joyda ham uchraydi. Oilaning yetakchilik xususiyatini belgilashda ekinlar orasida begona o't sifatida uchraydigan turlarining salmoqli o'rnini bor. Ushbu oilaning yetakchilik qilishi turkumlar sonining ko'pligi va *Eremopyrum* (4 tur), *Bromus* (3), *Poa* (2), *Aeluropus* (2) tarkibidagi turlar soni bilan belgilanadi.

Chenopodiaceae 20 turkumga mansub 28 turni (10,5%) tashkil qilib, vohada uchinchi o'rinni egallaydi. Oilaning yetakchilik xususiyatini Turon provinsiyasiga kiradigan boshqa floralarda [22], [5], [13], [15] ham qayd etilganligini ko'rish mumkin. Bu oilaning yetakchilik xususiyati *Salsola* (4 tur), *Chenopodium* (3), *Atriplex* (3) turkumlarida turlarning ko'p uchrashi bilan asoslanishi mumkin.

Keyingi o'rinlarni Brassicaceae 19 turkum, 26 tur (9,7%), Fabaceae 8 turkum, 23 tur (8,6%), Boraginaceae 8 turkum, 11 tur (4,1%), Caryophyllaceae 6 turkum, 8 tur (3,0%), Polygonaceae 4 turkum, 7 tur (2,6%) va Apiaceae 5 turkum, 6 tur (2,2%) bilan egalladi. Qolgan 37 oila tarkibida 1 tadan 5 tagacha turlar uchrab, 81 turni (33,1%) tashkil qildi. Yetakchi oila spektri bu florani O'rta Osiyoning janubiy flora tipiga tegishli ekanligini ko'rsatdi.

Jayron ekomarkazi florasining yetakchi turkumlari *Astragalus* (13; 4,9%), *Cousinia* (6; 2,2%), *Lepidium* (4; 1,5%), *Strigosella* (4; 1,5%), *Euphorbia* (4; 1,5%), *Zygophyllum* (4; 1,5%), *Lactuca* (4; 1,5%), *Convolvulus* (4; 1,5%), *Eremopyrum* (4; 1,5%) kabilar hisoblanadi (2-rasm). Bu turkumlar jami turlarning 17,6% ini (47 tur) tashkil qildi. Flora tarkibidagi *Astragalus* turkumi yetakchiligi O'rta Osiyo florasiga uchun tipik xususiyat hisoblanadi. Bu holatni Qizilqumdagidagi floralar tarkibida ko'rish mumkin [22, 5, 13, 15]. *Cousinia* turkumi yetakchiligi hududning turli geomorfologik xususiyati bilan bog'liq va Turon

provinsiyasining boshqa floralarida ham ko‘rish mumkin [14, 5]. Qolgan turkumlar *Lepidium*, *Eremopyrum*, *Euphorbia*, *Zygophyllum*, *Lactuca*, *Convolvulus*, *Strigosella* tarkibida 4 turni birlashtirgan va qurg‘oqchil floraga xos xususiyatni o‘zida mujassamlashtirgan.

2-rasm. Jayron ekomarkazi o‘simliklarining yetakchi turkumlar tahlili

Shunday qilib, turkumlar spektri hudud florasining Turon provinsiyasi xususiyatlarini o‘zida aks ettirganini ko‘rsatdi.

Bundan tashqari olib borilgan zamonaviy floristik tadqiqotlar flora tarkibi bo‘yicha ilgari keltirilgan ma’lumotlarni aniqlashtirish imkoniyatini berdi. Xususan, ekomarkaz hududida A. Fayziev va boshq.[17] tomonidan olib keltirilgan ayrim turlar, jumladan *Allium caspium* (Pall.) M. Bieb., *Astragalus iliensis* Bunge, *Matthiola chenopodiifolia* Fisch. et C.A. Mey. va boshq. mazkur hududda uchramasligi aniqlandi. Shu bilan birga tadqiqotlar davomida flora tarkibiga kirib kelgan yangi turlar aniqlandi. Ushbu turlar Buxoro vohasi uchun ham ilk bor qayd etildi. Quyida ularning tarkibi keltirilgan:

Apiaceae

Bunium chaerophylloides (Regel et Schmalh.) Drude. Nat. Pflanzenfam. 3(8): 194 1898. Buxoro vohasi. Buxoro-Qarshi avtomobil yo‘l bo‘yi. Chap tomon. №398. 12.05.2009. N 39 35 371, E 064 42 047 d.s.b. 216 m. Bu tur Sirdaryo vodiysi, Farg‘ona vodiysi, Pomir-Oloy, Tyan-Shan, Badxizda uchraydi.

Caryophyllaceae

Gypsophyla pilosa Huds. Philos. Trans. 56: 252 1767. Buxoro vohasi. Jayron ekomarkazi. Yo‘l bo‘yi. Mayda toshli qum tuproq №697. 23.04.2016. N 39 37 555, E 064 39 662 d.s.b. 239 m. O‘rta Osiyoda Qoraqum, Pomir-Oloy, Kopetdog‘, Badxizda tarqalgan.

Asteraceae

Handelia trichophylla (Schrenk) Heimerl. Oesterr. Bot. Z. 71: 215. 1922. Buxoro vohasi. Jayron ekomarkazi. Buxoro-Qarshi yo‘l bo‘yi. Shag‘alli tuproq. №440 13.04.2015. N 39 37 555, E 064 39 662 d.s.b. 239. Tur O‘rta Osiyoning Tomdi, Muyunqum, Farg‘ona, Toshkent, Qarshi, Jung‘or Olatovi, Tyan-Shan, Pomir-Oloy, Badxiz hududlarida tarqalgan.

Stizolophus balsamita (Lam.) K. Koch. K. Koch in Linnaea 24. 1851. 423 1851. Buxoro vohasi. Jayron ekomarkazi. Yo‘l bo‘yi. Qaynog‘och tepaligidan 2 km sharqda. №745. 19.05.2016. N 39 35 371, E 064 42 047 d.s.b. 216 m. O‘rta Osiyoda Farg‘ona vodiysi, Toshkent, Mirzacho‘l, Tyan-Shan, Pomir-Oloy, Badxiz, Kopetdog‘da uchraydi.

Centaurea solstitialis L. Sp. Pl. 2: 917. 1753. Buxoro vohasi. Jayron ekomarkazi. Yo‘l bo‘yi. Qaynog‘och tepaligidan 2 km sharqda. №734. 19.05.2016. N 39 35 371, E 064 42 047 d.s.b. 216 m. Mazkur tur Turkmaniston, Surxandaryo, Pomir-Oloy, Kopetdog‘, Badxiz hududlarida tarqalgan.

Carthamus turkestanicus Popov in Trudy Uzbeksk. Gosud. Univ. Im. Alisera Noavoi, ser. 2 27. 1941. Buxoro vohasi. Jayron ekomarkazi. Yo‘l bo‘yi. Qaynog‘och tepaligidan 2 km sharqda. №746. 19.05.2016. N 39 35 371, E 064 42 047 d.s.b. 216 m. O‘rta Osiyoda Farg‘ona, Turkmaniston, Qoraqum, Tyan-Shan, Pomir-Oloy, Badxiz, Kopetdog‘da uchraydi.

Shuningdek, ekomarkaz florasi tarkibida O‘zbekiston Respublikasi “Qizil kitobi” ga kiritilgan turlar *Oligochaeta vvedenskyi* (Popov) Tscherneva, *Cousinia sogdiana* Bornm., *Tulipa lehmanniana* Merckl. ex Bunge [16] uchrashi aniqlandi.

Shunday qilib, “Jayron” ekomarkazi hududida olib borgan tadqiqotlar nafaqat O‘zbekiston florasida hozirgacha flora tarkibi noma’lum bo‘lib kelayotgan hududlardan birining zamonaviy konspektini yaratilishi, ayni paytda muhofaza etiladigan tabiiy xududlarning yana birida yuksak o‘simliklar tarkibini aniqlashtirishga xizmat qiladi. Aynan shu holat flora to‘g‘risidagi ma’lumotlar bazasini kengaytirish, inventarizatsiya bosqichini yakunlash va bu asosda tadqiqotlarni navbatdagi bosqichga ko‘tarilishiga imkon beradi.

Jayron ekologik markazi o‘simliklarining konspekti.

PYNOPHYTA – ГОЛОСЕМЕННЫЕ – QARAG‘AYTOIFA OILA. EPHEDRACEAE – ЭФЕДРОВЫЕ – QIZILChADOShLAR.

1. Turkum. *Ephedra* L.- Эфедра – Qizilcha.

1. *Ephedra strobilacea* Bunge. Эфедра шишконосная – qubador qizilcha Buta. Turon. Qumli, shag‘alli, toshli tuproqlar. Buxoro tumani, Kogon tumani. Dorivor, yem-xashak, oshlovchi

MAGNOLIOPHYTA - ПОКРЫТОСЕМЕННЫЕ - MAGNOLIYATOIFA MAGNOLIOPSIDA – ДВУДОЛНЫЕ – MAGNOLIYASIMONLAR

OILA. BERBERIDACEAE – БАРБАРИСОВЫЕ - ZIRKDOShLAR

2. Turkum. *Leontice* L. – Леонтитсе – Yersovun.

2. *Leontice eversmannii* Bunge. Леонтитсе Эверсманна – Эversman yersovuni. Ko‘p yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Qumli, shag‘alli, gipsli, toshli tuproqlar. Buxoro tumani. Asal shirali, dorivor, zaharli, yem-xashak, oziqbop.

OILA. RANUNCULACEAE – ЛЮТИКОВЫЕ – AYIQTOVONDOShLAR.

3. Turkum. *Ceratocephala* Moench – Рогоглавник – Otashak, uchma.

3. *Ceratocephala falcata* (L.) Rers. Рогоглавник серповидный – ilmoqtumshuq uchma. Ko‘p yillik. Qadimiy O‘rtaer. Qumli, qumoq, gilli va sho‘r tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G‘ijduvon tumanlari. Dorivor, zaharli.

4. Turkum. *Clematis* L. – Ломонос – Ilono‘t.

4. *Clematis orientalis* L Ломонос восточный - sharq ilono‘ti. Buta. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Ariq, daryo bo‘ylari, to‘qaylar, ekinlar atrofi. Buxoro shahri, G‘ijduvon, Peshku, Romitan, Jondor tumani. Dorivor, zaharli, asal shirali.

5. Turkum. *Consolida* Gray – – Консолида – Konsolida.

5. *Consolida camptocarpa* (Fisch. & C.A.Mey. ex Ledeb.) Nevski (= *Delphinium camptocarpum* Fisch. & C.A.Mey). Живокость согнутоплодная - Tasmacho‘p, ko‘kboshchitir. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Qumli va mayda toshli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Yem-xashak.

6. *Consolida leptocarpa* Nevski (= *Delphinium leptocarpum* Nevski). Живокость тонкоплодная – ingichka mevali konsolida. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Gilli va qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, G‘ijduvon tumani. Yem-xashak.

OILA. PAPAVERACEAE – МАКОВЫЕ – КО‘KNORDOSHLAR

6. Turkum. *Papaver* L. – Мак – Ko‘knor.

7. *Papaver pavoninum* Schrenk. . Мак павлиний – tovus ko‘knori, lolaqizg‘aldoq. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Qumli va gilli tuproqlar, ekinzorlar, tashlandiq yerlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Dorivor, bo‘yoqbop, zaharli, yem-xashak.

7. Turkum. *Roemeria* Medik. – Ремерия – Qizg‘aldoq.

8. *Roemeria hybrida* (L.) DC. Ремерия фиолетовая – Binafsharang qizg‘aldoq. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Yo‘l bo‘ylari, chag‘illi, mayda qumli, shag‘alli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G‘ijduvon tumanlari. Dorivor, zaharli.

9. *Roemeria refracta* (Stev.) DC. Ремерия отогнутая – egilgan qizg'aldoq. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Toshli, shag'alli, qumli-gilli, qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G'ijduvon tumanlari. Bo'yoqbop, dorivor, zaharli, manzarali.

8. Turkum. *Hypocoum* L. – Гипекоум – Bo'g'immeva.

10. *Hypocoum parviflorum* Kar. et Kir. (= *Hypocoum pendulum* L.) Bull. Гипекоум мелкоцветный - maydagulli bo'g'immeva. bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Mayda qumli tuproqlar, ekin maydonlari atroflari. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G'ijduvon tumanlari. Asal shirali, dorivor, zaharli.

9. Turkum. *Fumaria* L. – Дымянка – Shotara.

11. *Fumaria vaillantii* Loisel. Дымянка Вайяна - Vayyan shotarasi. Bir yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Ariq va yo'l bo'yi, ekinzorlar, tashlandiq yerlar. Buxoro, Jondor tumanlari. Dorivor.

OILA. PORTULACACEAE – Р ПОРТУЛАКОВЫЕ – SEMIZO'TDOSHLAR

10. Turkum. *Portulaca* L. – Портулак – Semizo't.

12. *Portulaca oleracea* L. Портулак огородный - sabzavot semizo'ti. Bir yillik. Palearktika. Ekinzorlar, tashlandiq yerlar, daryo, ariq va yo'l bo'ylari. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop

OILA. CARYOPHYLLACEAE – ГВОЗДИЧНЫЕ - ChINNIGULDOSHLAR

11. Turkum. *Acanthophyllum* C.A. Mey. – Колючелистник – Yetmak.

13. *Acanthophyllum pungens* (Bunge) Boiss. (= *A. albidum* Schischk.). Колючелистый колючий – tikanli yetmak. Ko'p yillik. Eron-Turon. Qumli va toshli tuproqlar. Kogon, G'ijduvon tumani. Dorivor, zaharli, manzarali.

12. Turkum. *Gypsophila* L. – Качим – Tog'chitir.

14. *Gypsophila heteropoda* Freyn. Качим разноножковый - har xil bandli tog'chitir. Bir yillik. Eron-Turon. Qumli, shag'alli, gipsli tuproqlar. Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

15. *Gypsophila pilosa* Huds Качим волосистый – tukli tog'chitir. Bir yillik. O'rta Osiyo. Toshli-qumli, gipsli tuproqlar. Buxoro tumani. Yem-xashak.

13. Turkum. *Holosteum* L. – Костенец – Qalampiro't.

16. *Holosteum polygamum* Koch. Костенец липкий – serpusht qalampiro't. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Gilli va qumli tuproqlar. Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

17. *Holosteum umbellatum* L. Костенец зонтичный – soyabonnamo qalampiro't. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G'ijduvon tumanlari. Dorivor.

14. Turkum. *Silene* L. – Смолевка – Zo'rcha.

18. *Silene nana* Kar. et Kir. Смолевка карликовая – pakana zo'rcha, qumisparak. Bir yillik. Eron-Turon. Gilli va qumli tuproqlar. Buxoro, Jondor, Romitan, Peshku, Qorako'l tumanlari. Dorivor, yem-xashak, asal shirali, zaharli.

15. Turkum. *Spergularia* (Pers.) J. Presl et C. Presl – Торичник – Spergulariya.

19. *Spergularia salina* (L.) Jaub. et C. Presl. Торичник солончаковый – sho'r spergulariya. Bir yoki ikki yillik. Golarktika. Daryo, ko'l, ariq, yo'l bo'ylari, sho'r tuproqlar. Kogon, Peshku, G'ijduvon, Vobkent, Qorako'l tumanlari. Yem-xashak.

OILA. AMARANTHACEAE – АМАРАНТОВЫЕ

GULTOJIXO'ROZDOSHLAR

16. Turkum. *Amaranthus* L. Щирица – Machin.

20. *Amaranthus retroflexus* L. Щирица запрокинутая – qayrilgan machin, yovvoyi gultojxo'roz, eshaksho'ra. Bir yillik. Plyuregional. Dalalar, bog'lar,

tashlandiq yerlar, ekinlar orasi, ariq va yo'l bo'ylari. Buxoro vohasi. Asal shirali, yem-xashak, dorivor.

21. *Amaranthus viridis* L. Щирица зеленая – yashil machin. Bir yillik. Plyuregional. Ariq va yo'l bo'ylari, tashlandiq yerlar, ekinlar orasi, dalalar, bog'lar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

17. Turkum. *Anabasis* (Schrenk) Benth. – Ежовник – Biyurg'un.

22. *Anabasis turkestanica* Korovin et Iljin. Ежовник туркестанский – turkiston biyurg'uni. Yarimbutacha. Turon. Sho'r, taqir, gilli tuproqlar. Buxoro tumani. Dorivor, asal shirali, zaharli.

18. Turkum. *Atriplex* L. – Лебеда – Olabuta.

23. *Atriplex hastata* L. Лебеда копьевидная – nayzasimon olabuta. Bir yillik. Pontik-Qadimiy O'rtaer. Ekinlar orasi, tashlandiq yerlar, ariq va yo'l bo'ylari. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

24. *Atriplex dimorphostegia* Kar. et Kir Лебеда диморфная – cho'l olabutasi. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Qumli tuproqlar, taqirlar atroflari. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G'ijduvon tumanlari. Yem-xashak.

25. *Atriplex tatarica* L. Лебеда татарская – tatar olabutasi, oddiy olabuta, eshaksho'ra. Bir yillik. Yevropa-Sibir-Qadimiy O'rtaer. Ariq va yo'l bo'ylari, ekinzorlar atrofi, bog'lar, dalalar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak, oziqbop.

19. Turkum. *Bassia* All. – Бассия – Bassiya.

26. *Bassia hyssopifolia* (Pall.) Kuntze Бассия иссополистная – ilmoqli qo'ng'irsho'ra. Bir yillik. Pontik-Qadimiy O'rtaer. Yo'l va ariq bo'ylari, dalalar, bog'lar, tashlandiq, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

20. Turkum. *Ceratocarpus* L. – Рогач — Ebalak.

27. *Ceratocarpus arenarius* L. (= *Ceratocarpus utriculosus* Bluket). Рогач сумчатый – xaltali ebalak. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Qumli, sho'rxok, chag'illi tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, G'ijduvon tumanlari. Zaharli, yem-xashak.

21. Turkum. *Chenopodium* L. – Марь - Sho'ra.

28. *Chenopodium album* L. Марь белая – oq sho'ra. Bir yillik. Plyuregional. Ekinzorlar, tashlandiq yerlar, bog'lar, yo'l, ariq, kanal bo'ylari. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, oziqbop, bo'yoqbop.

29. *Chenopodium glaucum* L. Марь сизая – g'uborli sho'ra. Bir yillik. Plyuregional. Sho'r tuproqlar, ariq va zovur bo'ylari, ko'llar atroflari, tashlandiq yerlar, ekinzorlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak, vitaminli.

30. *Chenopodium rubrum* L. Марь красная – qizil sho'ra. Bir yillik. Yevropa-Sibir-O'rta Osiyo. Sho'r tuproqlar, ariq va zovur bo'ylari, ko'llar atroflari, tashlandiq yerlar, ekinzorlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, oziqbop.

22. Turkum. *Climacoptera* Botsch. – Климакоптера – Baliqko'z.

31. *Climacoptera lanata* (Pall.) Botsch. Климакоптера шерстистая – sertuk baliqko'z. Bir yillik. O'rta Osiyo. Sho'rxoklar, yo'l bo'ylari, tashlandiq yerlar, ekinzorlar atrofi, to'qaylar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

23. Turkum. *Corispermum* L.– Верблюдка – Qumtariq.

32. *Corispermum korovinii* Iljin. Verblyudka korovina – korovin qumtarig'i. Bir yillik. O'rta Osiyo. Qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor tumanlari. Yem-xashak.

33. *Corispermum lehmannianum* Bunge. Верблюдка лемана – leman qumtarig'i. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Barxan qumlar. Romitan tumani. Yem-xashak.

24. Turkum. *Cornulaca* Delile – Корнулака – Kornulaka.

34. *Cornulaca korshinskyi* Litv. Корнулака коржинского – korjinskiy kornulakasi. Bir yillik. Turon. Qumli, gilli va sho'rxok tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

25. Turkum. *Girgensohnia* Bunge – Гиргенсония – Sag'an.

35. *Girgensohnia oppositiflora* (Pall.) Fenzl. Гиргенсония супротивноцветковая – uchqanot sag'an. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Yo'l

bo'ylari, sho'rxoklar, gilli, shag'alli tuproqlar, ekinlar atroflari. Buxoro, Kogon tumanlari. Zaharli, yem-xashak.

26. Turkum. *Halimocnemis* C. A. Mey. – Галимокнемис – Buzoqbosh.

36. *Halimocnemis latifolia* Iljin. Галимокнемис широколистный – kengbarg buzoqbosh. Bir yillik. Qizilqum. Qumli-chag'illi, gilli-qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, G'ijduvon tumanlari. Qizilqum endemi. Yem-xashak.

37. *Halimocnemis macrantha* Bunge. Галимокнемис крупнопильниковый – yirikchangdonli buzoqbosh. Bir yillik. Turon. Taqirlar, qumli-chag'illi tuproqlar. Buxoro, Kogon, G'ijduvon tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

38. *Halimocnemis pilifera* Botsch. (= *Halotis pilosa* Iljin). Галимокнемис волосистый – tukdor halotis. Bir yillik. Eron-Turon. Taqirlar, sho'rxoklar, shag'alli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Yem-xashak.

27. Turkum. *Halocharis* Moq. – Галохарис – Quyonjun.

39. *Halocharis hispida* (Schrenk ex C.A. Mey.) Bunge. Галохарис щетинистоволосая – dag'altuk quyonjun. Bir yillik. Turon. Ariq va yo'l bo'ylari, sho'r tuproqlar. Buxoro shahri, Buxoro va Kogon tumanlari. Yem-xashak.

28. Turkum. *Halostachys* C. A. Mey. Соляноколосник – Qorabaroq.

40. *Halostachys belangeriana* (Moq.) Botsch. Соляноколосник беланже – belanjeriya qorabarog'i. Buta. Eron-Turon. Nam va yumshoq sho'rxoklar, sho'rlangan tuproqlar, ko'llar atroflari. Buxoro shahri, Buxoro tumani. Dorivor, zaharli.

29. Turkum. *Haloxylon* Bunge – Саксаул – Saksovul.

41. *Haloxylon persicum* Bunge. Саксаул белый – oq saksovul. Daraxt. Eron-Turon. To'liqinsimon qumli va gilli tuproqlar. Peshku, Romitan tumanlari. Yem-xashak, yoqilg'i, bo'yoqbop.

30. Turkum. *Kalidium* Moq. – Поташник – Shoxilak.

42. *Kalidium caspicum* (L.) Ung.-Sternb. Поташник каспийский – ishqorli shoxiloq. Butacha. Turon. Yumshoq, nam sho'rxok tuproqlar. Buxoro, Peshku, Romitan tumanlari. Zaharli, yem-xashak.

31. Turkum. *Kochia* Roth. – Кохия – Izen.

43. *Kochia scoparia* (L.) Schrad. Кохия веничная – supurgi izen, burgan supurgisi. Bir yillik. Palearktika. Ekinlar atrofi, yo'l bo'ylari, dalalar. Buxoro vohasi. Dorivor, manzarali, yem-xashak.

32. Turkum. *Nanophyton* Botsch. Нанопитон – Toshbuyurg'un.

44. *Nanophyton erinaceum* (Pall.) Bunge. Нанопитон ежевый – kirpi toshbuyurg'un. Yarimbuta. Pontik-Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Sho'rxoklar, shag'alli-toshli va gilli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Dorivor, yem-xashak.

33. Turkum. *Salicornia* L. – Солерос – Qizilsho'ra.

45. *Salicornia europaea* L. Солерос европейский – tuzli qizilsho'ra. Bir yillik. O'rtaer-Eron-Turon. Dalalar, yumshoq va nam sho'rxoklar, sho'r ko'llar atroflari. Buxoro shahri, Kogon, Peshku, Buxoro, Romitan, Jondor tumanlari. Dorivor, oshlovchi, yem-xashak.

34. Turkum. *Salsola* L. – – Солянка – Sho'rak.

46. *Salsola gemmascens* Pall. Солянка почечконосная – kurtakli keyreuk, tatir. Yarimbuta. Qadimiy O'rtaer. Taqir, sho'rxok, shag'alli, gipsli va gilli tuproqlar. Peshku, Romitan tumanlari. Dorivor, yem-xashak, bo'yoqbop.

47. *Salsola paulsenii* Litv. Солянка паульсена – paulsen sho'ragi. Bir yillik. Turon. Qumli va gilli-shag'alli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, Qorako'l tumanlari. Yem-xashak, yoqilg'i.

48. *Salsola sclerantha* C. A. Mey. Солянка хрящцветная – seta sho'rak. Bir yillik. Turon. Qumli va shag'alli tuproqlar, sho'rxoklar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

35. Turkum. *Suaeda* Forsk. – – Сведда - Qorabargo't.

49. *Suaeda arcuata* Bunge. Сведда дуголистная – qabariq qorabaroq. Bir yillik. Eron-Turon. Sho'r tuproqlar, tashlandiq yerlar, ekinlar orasi. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

36. Turkum. *Spinacia* L. – Шпинат – Ismaloq.

50. *Spinacia turkestanica* Iljin. Шпинат туркестанский – turkiston ismalogʻi. Bir yillik. Turon. Ekinlar orasi, tashlandiq yerlar, yoʻl boʻylari. Buxoro tumani. Dorivor, yem-xashak, oziqbop, asal shirali.

OILA. POLYGONACEAE – ГРЕЧИШНЫЕ - TORONDOSHLAR

37. Turkum. *Calligonum* L. – Кандым – Qandim, juzgʻun.

51. *Calligonum caput-medusae* Schrenk. Enum. Жузгун голова медузы – qizil qandim. Buta. Eron-Turon. Toʻlqinsimon qumlar. Peshku, Romitan, Jondor, Qorakoʻl tumanlari. Oshlovchi, boʻyoqbop, asal shirali, yoqilgʻi, yem-xashak.

52. *Calligonum leucocladum* (Schrenk) Bunge. Жузгун белокорый – qanotli oqjuzgʻun. Buta. Turon. Qumli tuproqlar. Romitan, Vobkent tumanlari. Oʻrta Osiyo endemi. Asal shirali, dorivor, oshlovchi, oziqbop, boʻyoqbop, yem-xashak.

53. *Calligonum microcarpum* I.G.Borshch. Жузгун мелкоплодный – mayda mevali qandim. Buta. Turon. Toʻlqinsimon qumli tuproqlar. Jondor, Qorakoʻl tumanlari. Oʻrta Osiyo endemi. Oshlovchi, yoqilgʻi, yem-xashak.

38. Turkum. *Persicaria* Hill – Персикария – Suvqalampir.

54. *Persicaria maculata* (Rafin.) A. et D. Горец крапчатый – kelintil toron. Bir yillik. Palearktika. Ariq boʻyi, ekinlar orasi, nam yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oshlovchi, vitaminli, asal shirali, boʻyoqbop.

39. Turkum. *Polygonum* L. – Горлец – Toron.

55. *Polygonum aviculare* L. Горлец птичий – chumchuqtil toron, qushtili. Bir yillik. Plyuregional. Ariq boʻyi, ekinlar orasi, dalalar, bogʻlar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oshlovchi, oziqbop, vitaminli, yem-xashak.

56. *Polygonum corrigioloides* Jaub. et Spach. Горлец спорышевидный – qiziltasma toron. Bir yillik. Eron-Turon. Yoʻl, ariq boʻylari, dalalar, toʻqaylar. Buxoro vohasi. Oshlovchi.

40. Turkum. *Rumex* L. – Щавель – Otquloq.

57. *Rumex conglomeratus* Murrey. Щавель клубковатый – tugunakli otquloq. Ko‘p yillik. Yevropa-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Ariq va daryo bo‘ylari, ekinlar orasi, sernam yerlar. Buxoro vohasi. Oshlovchi.

OILA. PLUMBAGINACEAE – СВИНЧАТКОВЫЕ - PLUMBAGELLADOShLAR

41. Turkum. Limonium Mill. – Кермек – Karmak.

58. *Limonium meyeri* (Boiss.) Kuntze. Кермек мейера – meyer kermagi. Ko‘p yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Sho‘r tuproqlar, zovur, ariq, yo‘l bo‘ylari, ekinlar atrofi, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oshlovchi, asal shirali, bo‘yoqbop.

59. *Limonium suffruticosum* (L.) Kuntze. Кермек полукустарниковый – chalabuta kermak. Yarimbuta. Qadimiy O‘rtaer. Sho‘r tuproqlar, sho‘r ko‘llar atrofi, taqirlar. Kogon tumani. Dorivor, oshlovchi, yem-xashak.

42. Turkum. Psylliostachys (Jaub. et Spach) Nevski – Подорожничкоцветник - Psillostaxis.

60. *Psylliostachys anceps* (Regel) Roshkova. Псилюстахис двусторонний – ikkitomonlama psilliotaxis. Bir yillik. Qizilqum. Sho‘rlangan, qumli, toshli tuproqlar, bo‘z yerlar. Kogon, G‘ijduvon tumanlari. Qizilqum endemi. Asal shirali, manzarali.

61. *Psylliostachys leptostachya* (Boiss.) Roshkova. Псилюстахис тонкоколосный – mushukquyruq psilliotaxisi. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Taqirlar, sho‘rxok, sho‘r tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Bo‘yoqbop.

OILA. SALICACEAE – ИБОВЫЕ - TOLDOShLAR

43. Turkum. Populus L. – Тополь – Terak.

62. *Populus euphratica* Oliv. (= *Populus diversifolia* Schrenk). Тополь евфратский (разнолистный) – frot teragi, har xil bargli terak. Turon. Ariq, daryo,

kanal bo'ylari. Jondor, Buxoro, Qorako'l tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Bo'yoqbop, oshlovchi, asal shirali, zaharli, manzarali.

63. *Populus pruinosa* Schrenk. Тополь сизолистный – turang'il terak. Daraxt. Eron-Turon. Ariq, daryo, kanal bo'ylari. Jondor tumani. Bo'yoqbop, oshlovchi, yoqilg'i, yem-xashak.

OILA. TAMARICACEAE – ГРЕБЕНЩИКОВЫЕ – YulG'UNDOSH LAR

44. Turkum. *Reaumuria* L. – Реомюрия – Reomyuriya.

64. *Reaumuria turkestanica* Gorschk. Реомюрия туркестанская – turkiston yerbag'iri. Yarimbuta. Eron-O'rta Osiyo. Qumli, sho'rxok tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Foydalanilmaydi.

45. Turkum. *Tamarix* L. – Гребенщик – Yulg'un.

65. *Tamarix litwinowii* Gorschk. Гребенщик литвинова – litvinov yulg'uni. Buta. O'rta Osiyo. Sho'rxoklar atroflari, daryo, ko'l bo'ylari. Kogon, Qorako'l tumanlari. Bo'yoqbop, asal shirali, yoqilg'i, oshlovchi, efir moyli.

66. *Tamarix ramosissima* Ledeb. Гребенщик многоветвистый – sershox yulg'un. Buta. Turon. Qumlar, gilli, sho'rxok tuproqlar, ariq bo'yi, bo'z yerlar, tashlandiq yerlar. Buxoro shahri, Romitan, Buxoro, Jondor tumanlari. Bo'yoqbop, dorivor, yoqilg'i, manzarali.

OILA. FRANKENIACEAE – ФРАНКЕНИЕВЫЕ -

UChChANOQDOSHLAR

46. Turkum. *Frankenia* L. – Франкения – Uchchanoq.

67. *Frankenia pulverulenta* L. Франкения порошистая – g'uborli uchchanoq. Bir yillik. Qadimiy O'rtaer. Sho'r tuproqlar, ekinlar orasi, yo'l, ariq, ko'l bo'ylari. Buxoro vohasi. Dorivor.

68. *Frankenia vvedenskyi* Botsch. Франкения введенского – vvdenskiy uchchanog'i. Yarimbuta. Turon. Sho'r ko'llar atroflari, sho'r tuproqlar. Buxoro, G'ijduvon, Jondor tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Foydalanilmaydi.

OILA. CLEOMACEAE – КЛЕОМЕВЫЕ - KLEOMEDOSH'LAR

47. Turkum. *Cleome* L. – Клеоме – Kleome.

69. *Cleome fimbriata* Vicary. J. Клеоме бахромчатая – porukli kleome. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Gipsli, ohaktoshli, qumli tuproqlar, toshqotishmalar. Buxoro tumani. Yem-xashak.

OILA. BRASSICACEAE – КАПУСТНЫЕ – KARAMDOSH'LAR

48. Turkum. *Alyssum* L. – Бурачок - Momoqaldiraq.

70. *Alyssum turkestanicum* Regel et Schmalh. Бурачок пустынный – turkiston momoqaltirog'i. Bir yillik. Yevropa-Sibir-Qadimiy O'rtaer. Qumli, toshli, shag'alli tuproqlar. Buxoro, G'ijduvon tumanlari. Zaharli, asal shirali, yem-xashak.

49. Turkum. *Capsella* Medik. – Пастушья сумка – Jag' - jag'.

71. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. Пастушья сумка обыкновенная – oddiy jag'-jag', achambiti. Bir yillik. Plyuregional. Qumli tuproqlar, ekinlar orasi, ariq, yo'l bo'ylari, dalalar. Buxoro vohasi. Oziqbop, dorivor, vitaminli, asal shirali.

50. Turkum. *Chorispora* R. Br. – Хориспора - Oqchitir.

72. *Chorispora tenella* (Pall.) DC. Хориспора нежная – nozik oqchitir. Bir yillik. Sibir-O'rta Osiyo. Qumli tuproqlar, ekinlar orasi, marzalar, yo'l, ariq bo'ylari, gulzorlar, bog'lar. Buxoro vohasi. Yem-xashak, vitaminli.

51. Turkum. *Descurainia* Webb et Berth. – Дескурения – Sassiqaqa.

73. *Descurainia sophia* (L.) Webb ex Prantl. Дескурения софия – sofiya shuvarani, sassiqkapa shuvaran. Bir yillik. Palearktika. Qumli tuproqlar, yo'l, ariq, kanal bo'ylari, ekinlar atrofi, marzalar. Buxoro vohasi. Dorivor, zaharli, yem-xashak.

52. Turkum. *Eruca* Hill – Индау – Indov.

74. *Eruca sativa* Mill. Индау посевной – ekma indov. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar orasi, yoʻl boʻylari, boʻz yerlar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, asal shirali.

53. Turkum. *Goldbachia* DC. – Гольдбахия – Goldbaxiya.

75. *Goldbachia laevigata* (M. Bieb.) DC. Гольдбахия гладкая – silliq goldbaxiya. Bir yillik. Janubiy Palearktika. Qumli tuproqlar, ekinlar atrofi, marzalar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

54. Turkum. *Hymenolobus* Nutt. ex Torr. et A.Gray – Многосемянник – Boʻgʻizbarg.

76. *Hymenolobus procumbens* (L.) Fourr. Многосемянник лежащий – oʻrmalovchi boʻgʻizbarg. Bir yillik. Palearktika. Ariq, qoʻl va daryo boʻylari, ekinlar orasi, devorlar osti, shoʻrxoklar. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

55. Turkum. *Isatis* L. – Вайда – Oʻsma.

77. *Isatis minima* Bunge. Вайда маленькая – kichik oʻsma. Bir yillik. Eron-Turon. Toʻlqinsimon qumli tuproqlar, shagʻalli tuproqlar. Peshku, Romitan, Jondor, Buxoro tumanlari. Boʻyoqbop, yem-xashak.

78. *Isatis violascens* Bunge. Вайда фиолетовая – binafsharang oʻsma. Bir yillik. Turon. Qumli tuproqlar. Peshku, Romitan, Jondor, Buxoro tumanlari. Oʻrta Osiyo endemi. Boʻyoqbop, yem-xashak.

56. Turkum. *Lepidium* L. – Клоповник – Torol.

79. *Lepidium chalepense* L. (= *Cardaria repens* (Schrenk) Jarm.). Сердечница ползучая – oʻrmalovchi boltiriq. Koʻp yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Yoʻl, ariq boʻylari, dalalar, toʻqaylar, koʻllar atroflari, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Asal shirali, dorivor, yem-xashak.

80. *Lepidium latifolium* L. Клоповник широколистный – kengbarg torol. Koʻp yillik. Yevropa-Qadimiy Oʻrtaer. Ariq, yoʻl boʻyi, ekinlar orasi, boʻz yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, vitaminli, efir moyli, zaharli.

81. *Lepidium perfoliatum* L. Клоповник пронзенный – teshikbarg torol. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar atrofi, yoʻl va ariq boʻylari. Buxoro tumani. Dorivor, yem-xashak, vitaminli, zaharli.

82. *Lepidium pinnatifidum* Ledeb. Клоповник перисто-надрезанный – chaqmoqbarg torol. Bir yillik. Pontik-Qadimiy Oʻrtaer. Tashlandiq yerlar, yoʻl va ariq boʻylari, ekinlar orasi, boʻz yerlar. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

57. Turkum. *Leptaleum* DC. – Лепталеум - Yagʻliqqora.

83. *Leptaleum filifolium* (Willd.) DC. Лепталеум нителистный – ipbargli yagʻliqqora. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Toʻlqinsimon, mustahkamlangan qumlar, shoʻr va gilli tuproqlar, taqirlar, ekinlar atroflari. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor tumanlari. Oziqbop, zaharli, yem-xashak.

58. Turkum. *Matthiola* R.Br. – Левкой – Mattiola.

84. *Matthiola bucharica* Czerniak. Левкой бухарский – Buxoro mattiolasi. Bir yillik. Turon. Qumli toshqotishmalar, gilli-shagʻalli tuproqlar. Buxoro tumani. Oʻrta Osiyo endemi. Yem-xashak.

59. Turkum. *Meniocus* Desv. – Плоскоплодник – Yassimeva.

85. *Meniocus linifolius* (Steph.) DC. Плоскоплодник льнолистный – zigʻirbarg yassimeva. Bir yillik. Yevropa-Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli, gilli, shagʻalli, mayda toshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

60. Turkum. *Neotorularia* Hedge & J. Leonard – Новочёточник – Neotorulariya.

86. *Neotorularia torulosa* (Desf.) Hedge et J. Léonard (= *Torularia torulosa* (Desf.) O.E. Schulz). Новочёточник бугорчатый – gʻuddali neotorulariya. Bir yillik. Kavkaz-Turon-Eron. Qumli tuproqlar, ekinlar atrofi, yoʻl boʻylari. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

61. Turkum. *Olimarabidopsis* Al-Shehbaz, O'Kane et Price (*Arabidopsis* (DC.) Heynh.) – Резушка - Rezushka.

87. *Olimarabidopsis pumila* (Steph.) Al-Shehbaz, O'Kane et Price (= *Arabidopsis pumila* (Steph.) N.Busch). Резушка карликовая – pastboʻyli

rezushka. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Ariq va yo'l bo'ylari, bog'lar, dalalar, ekinlar orasi, bo'z yerlar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

62. Turkum. *Sinapis* L. – Горчица - Rango't.

88. *Sinapis arvensis* L. Горчица полевая – dala rango'ti. Bir yillik. Palearktika. Ekinlar orasi, yo'l bo'ylari, bo'z yerlar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, asal shirali.

63. Turkum. *Sisymbrium* L. – Гулявник – Qurtтана.

89. *Sisymbrium loeselii* L. Гулявник лезеля – lezel qurttanasi. Bir yillik. Palearktika. Yo'l bo'ylari, tashlandiq yerlar, bo'z yerlar. Buxoro shahri. Asal shirali, yem-xashak.

64. Turkum. *Streptoloma* Bunge – Завиток – Buramameva.

90. *Streptoloma desertorum* Bunge. Завиток пустынный – cho'l buramamevasi. Bir yillik. Sharqiy Turon. Qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, Qorako'l tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

65. Turkum. *Strigosella* Boiss. – Стригозелла – Chitir.

91. *Strigosella africana* (L.) Botsch. Стригозелла африканская – afrika chitiri. Bir yillik. Yevropa-Sibir-O'rta Osiyo. Qumli tuproqlar, ekinlar orasi, bo'z yerlar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak, zaharli.

92. *Strigosella scorpioides* (Bunge) Botsch. Стригозелла скорпионовидная – chayondum chitir. Bir yillik. Turon. Qumli, gilli tuproqlar, toshqotishmalar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, Qorako'l tumanlari. Yem-xashak.

93. *Strigosella trichocarpa* (Boiss. et Buhse) Botsch. Стригозелла волосистоплодная – tukli chitir. Bir yillik. Eron-Turon. Qumlar, toshqotishmalar, gipsli, shag'alli tuproqlar. Jondor tumani. Foydalanilmaydi.

94. *Strigosella turkestanica* (Litv.) Botsch. Стригозелла туркестанская – turkiston chitiri. Bir yillik. Turon. Mayda qumli, shag'alli-toshli va qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

66. Turkum. *Tetracme* Bunge – Четверозубец – Tetrakme.

95. *Tetracme recurvata* Bunge. Четверозубец загнутый – qayrilgan tetrakme. Bir yillik. Eron-Turon. To‘lqinsimon, barxan qumlar, taqirlar, ohaktoshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

OILA. MALVACEAE – МАЛЬБОВЫЕ - GULXAYRIDOSH LAR

67. Turkum. *Malva* L. – Просвирник – Tugmachagul.

95. *Malva neglecta* Wallr. Просвирник пренебреженный – ko‘rimsiz tugmachagul, befarq tugmachagul. Ko‘p yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Ekinzorlar, yo‘l bo‘ylari, bo‘z yerlar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Vitaminli, yem-xashak.

OILA. EUPHORBIACEAE – МОЛОЧАЙНЫЕ - SUTLAMADOSH LAR

68. Turkum. *Andrachne* L. – Андрахне – Ko‘kmaraz.

97. *Andrachne rotundifolia* C.A. Mey. Андрахне круглолистная – to‘garakbarg ko‘kmaraz. Yarimbuta. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Gilli-shag‘alli, toshli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Dorivor, zaharli, yem-xashak, bo‘yoqbor.

69. Turkum. *Euphorbia* L. – Молочай – Sutlama.

98. *Euphorbia anisopetala* (Prokh.) Prokh. (= *Chamaesyce anisopetala* Prokh.). Молочая неравнолепестная – tengsiztojibargli sutlama. Bir yillik. Turon. Ekinlar atroflari, yo‘l bo‘ylari, ariq bo‘ylari, xiyobonlar. Buxoro vohasi. O‘rta Osiyo endemi. Dorivor, oshlovchi.

99. *Euphorbia densa* Schrenk Молочай густой – tig‘iz sutlama. Bir yillik. Turon. Qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

100. *Euphorbia inderiensis* Less. ex Kar. et Kir. Молочай индерский – inder sutlamasi. Bir yillik. O‘rta Osiyo-Qashqar. Gilli, toshli tuproqlar. Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

101. *Euphorbia turczaninowii* Kar. et Kir. Молочай индерский – turchaninov sutlamasi. Bir yillik. Turon. Barxan qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Bo‘yoqbop, yem-xashak.

OILA. THYMELAEACEAE – ВОЛОЧНИКОВЫЕ – KELINSUPURGIDOShLAR

70. Turkum. *Diarthron* Turcz. – Двучленник – Kelinsupurgi

102. *Diarthron vesiculosum* (Fisch. et C.A. Mey.) C.A. Mey. Двучленник пузырчатый – pufakli kelinsupurgi. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Qumli, shag‘alli tuproqlar. Buxoro tumani. Asal shirali, zaharli, yem- xashak, dorivor.

OILA. FABACEAE – БОБОВЫЕ - BURChOQDOShLAR

71. Turkum. *Alhagi* Gagnebin – Верблюжья колючка – Yantoq.

103. *Alhagi persarum* Boiss. et Buhse. Верблюжья персидский – shakar yantoq. Ko‘p yillik. Eron-Turon. Qumli tuproqlar, bo‘z yerlar, kanal atroflari. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, yoqilg‘i, yem-xashak, efir moyli.

104. *Alhagi pseudalhagi* (M. Bieb.) Desv. ex B. Keller & Shar. Верблюжья колючка ложная – soxta yantoq. Ko‘p yillik. Turon. Ekilmagan bo‘sh yerlar, mustahkamlangan, kam sho‘rlangan tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, bo‘yoqbop, oshlovchi, yoqilg‘i, efir moyli.

72. Turkum. *Ammothamnus* Bunge – Аммотамнус – Achchiqbuta.

105. *Ammothamnus lehmannii* Bunge. Аммотамнус лемана – leman achchibutasi. Butacha. Turon. Qumli, gilli-toshqotishmali tuproqlar, taqirlar. Buxoro, Kogon tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Dorivor, asal shirali, bo‘yoqbop, yem-xashak.

73. Turkum. *Astragalus* L. Астрагал – Astragal.

106. *Astragalus ammophilus* Kar. et Kir. Астрагал песколюбец – qumsevar astragal. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Qumli, gilli, shag‘alli tuproqlar. Buxoro, Jondor tumanlari. Yem-xashak.

107. *Astragalus ammotrophus* Bunge. Астрагал песчаный – qum astragali. Ko‘p yillik. Sharqiy Turon. Shag‘alli, toshli, gilli-toshqotishmali tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Foydalanilmaydi.

108. *Astragalus campylorhynchus* Fisch. et C. A. Mey. Астрагал хоботковый – xartumli astragal. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Yo‘l bo‘ylari, qumli tuproqlar, shag‘alli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari Yem-xashak.

109. *Astragalus chiwensis* Bunge. Астрагал хивинский – xiva astragali. Ko‘p yillik. Turon. Barxan qumli tuproqlar. Buxoro tumani, Romitan tumani, Peshku tumani, Jondor tumani. O‘rta Osiyo endemi. Asal shirali, yem-xashak, manzarali.

110. *Astragalus corrugatus* Bertol. Астрагал морщинистый – mushuktirnoq astragal. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro tumani. Dorivor, oziqbop, yem-xashak.

111. *Astragalus filicaulis* Kar. & Kir. Астрагал тонкостебельный – ingichkapoyali astragal, no‘xotak. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Mayda qumli, shag‘alli-toshli tuproqlar, ohaktoshli tuproqlar. Buxoro tumani. Vitaminli, yem-xashak.

112. *Astragalus harpilobus* Kar. et Kir. Астрагал серповидный – o‘roqsimon astragal. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Cho‘lning qumli tuproqlari. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

113. *Astragalus petunnicovii* Litv. Астрагал петунникова – petunnicov astragali. Ko‘p yillik. Turon. Barxan, mustahkamlangan qumlar, gilli-qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

114. *Astragalus tribuloides* Delile. Астрагал якорцевый – langarsimon astragal. Bir yillik. Pontik-Qadimiy O‘rtaer. Cho‘lning qumli tuproqlari, gilli, shag‘alli tuproqlar. Kogon, Buxoro, Jondor, Peshku tumanlari. Yem-xashak.

115. *Astragalus turbinatus* Bunge. Астрагал кубарчатый – pildiroq astragal. Ko‘p yillik. Turon. Cho‘lning qumli tuproqlari. Buxoro, Qorovulbozor, Romitan tumanlari. Foydalanilmaydi.

116. *Astragalus turczaninowii* Kar. et Kir. Астрагал турчанинова – turchaninov astragali. Ko‘p yillik. O‘rta Osiyo. Mustahkamlangan qumliklar, qumloq tuproqlar. Buxoro, Peshku tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

117. *Astragalus unifolius* Bunge. Астрагал однолисточковый – biryaproqchali astragal, echkiichak. Yarimbuta. Turon. Cho‘lning qumli tuproqlari. Buxoro vohasi. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

118. *Astragalus villosissimus* Bunge. Астрагал косматейший – хурpaygan astragal, singren. Yarimbuta. Turon. Mustahkamlangan, to‘lqinsimon va qumloq tuproqlar, sho‘rxoqlar. O‘rta Osiyo endemi. Dorivor, bo‘yoqbop, yem-xashak.

74. Turkum. *Halimodendron* Fisch. ex DC. – Чемыш – Ching‘il.

119. *Halimodendron halodendron* (Pall.) Voss. Чемыш серебристый – kumushrang jangal. Buta. Yevropa-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Ariq va yo‘l bo‘ylari. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, bo‘yoqbop, yoqilg‘i, oshlovchi.

75. Turkum. *Smirnovia* Bunge – Смирновия – Patloq.

120. *Smirnovia turkeстана* Bunge. Смирновия туркестанская – turkiston patlog‘i. Buta. Turon. Qumli, shag‘alli tuproqlar. Romitan, Peshku, Kogon, Jondor, Qorako‘l tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Vitaminli, dorivor, zaharli.

76. Turkum. *Sophora* L. – Софора – Achchiqmiya.

121. *Sophora alopecuroides* L. (= *Vexibia alopecuroides* (L.) Yakovlev). Софора обыкновенная – oddiy achchiqmiya. Ko‘p yillik. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Ariq, yo‘l bo‘ylari, ekinlar atroflari, to‘qaylar, tashlandiq yerlar, bog‘lar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, bo‘yoqbop, zaharli, yem-xashak.

77. Turkum. *Trigonella* L. – Пажитник – Shambala.

122. *Trigonella geminiflora* Bunge. Пажитник парноцветковый – qo‘shgulli shambala. Bir yillik. Sharqiy Turon. Yo‘l va daryo bo‘ylari, qumoq tuproqlar, ekinlar atrofshag‘alli tepaliklar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

123. *Trigonella grandiflora* Bunge. Пажитник крупноцветковый – kattagulli shambala. Bir yillik. Pontik-Qadimiy O‘rtaer. Yo‘l va daryo bo‘ylari, shag‘alli tepaliklar. Buxoro tumani. Yem-xashak.

78. Turkum. *Vicia* L. – Горошек – Burchogʻ.

124. *Vicia hyrcanica* Fisch. et C.A. Mey. Горошек гирканский – girgan burchogʻi. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Ekinlar orasi. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

125. *Vicia villosa* Roth. Горошек волосистый – рахмоқ burchogʻ. Bir yillik. Yevropa-Sibir-Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar orasi, ariq boʻylari, marzalar. Buxoro vohasi. Vitaminli.

OILA. RUTACEAE – РУТОВЫЕ - TOSHBAQATOLDOSHLAR

79. Turkum. *Haplophyllum* Juss. – Цельнолистник – Toshbaqaoʻt.

126. *Haplophyllum robustum* Bunge. Цельнолистник мощный – pushti toshbaqatoli. Koʻp yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Gilli tuproqlar, qumli-shagʻalli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Gʻijduvon tumanlari. Dorivor, efir moyli, yem-xashak.

127. *Haplophyllum versicolor* Fisch. et C.A. Mey. Цельнолистник разноцветный – ola toshbaqatol. Koʻp yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli shagʻalli tuproqlar, toshqotishmalar. Buxoro, Kogon, Gʻijduvon tumanlari. Dorivor, efir moyli.

OILA. GERANIACEAE – ГЕРАНИЕВЫЕ - YoʻRONGULDOSHLAR

80. Turkum. *Erodium* L'Her – Аистник – Laylaktumshuq.

128. *Erodium oxyrrhynchum* M. Bieb. Аистник остроносый – oʻtkirtumshuqli laylaktumshuq. Bir-ikki yillik. Turon. Mayda qumli va toshli-qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

OILA. ZYGOPHYLLACEAE – ПАРНОЛИСТНИКОВЫЕ - TUYaTOVONDOSHLAR

81. Turkum. *Tribulus* L. – Якорцы – Temirtikan.

129. *Tribulus terrestris* L. Якорцы стелющиеся – chagʻir temirtikan. Bir yillik. Golarktika. Ekinlar orasi, yoʻl boʻylari, chagʻilli-qumli tuproqlar. Buxoro

vohasi. Dorivor, oshlovchi.

82. Turkum. *Zygophyllum* L. – Парнолистник – Tuyatovon.

130. *Zygophyllum eichwaldii* C. A. Mey. Парнолистник эйхвалда – eyxvald tuyatovoni. Yarimbuta. Oʻrta Osiyo. Qumli choʻl tuproqlari, zovur boʻyi, gilli, shoʻrlangan tuproqlar. Buxoro, Kogon, Gʻijduvon, Romitan, Peshku tumanlari. Oʻrta Osiyo endemi. Dorivor, asal shirali.

131. *Zygophyllum miniatum* Cham. Парнолистник красный – qizil tuyatovon. Koʻp yillik. Turon. Gipsli, toshqotishmali tuproqlar. Buxoro tumani, Kogon tumani, Peshku tumanlari. Oʻrta Osiyo endemi. Yem-xashak.

132. *Zygophyllum macrophyllum* Regel & Schmalh. Парнолистник крупнолистный – yirik bargli tuyatovon. Koʻp yillik. Oʻrta Osiyo. Qumli, shagʻalli, toshqotishmali tuproqlar. Buxoro, Shofirkon tumanlari. Asal shirali.

133. *Zygophyllum oxianum* Boriss. Парнолистник амударьинский – amudaryo tuyatovoni. Koʻp yillik. Oʻrta Osiyo. Ekinzorlar atrofi, daryo, ariq, yoʻl boʻylari, bogʻlar, dalalar, tashlandiq yerlar, shoʻr tuproqlar. Buxoro vohasi. Oʻrta Osiyo endemi. Dorivor, asal shirali, boʻyoqbop, zaharli.

OILA. NITRARIACEAE LINDL. (=PEGANACEAE (ENGL.) TIEGH. EX TAKHT.) – СЕЛИТРЯНКОВЫЕ – OQChANGALDOSHlar

83. Turkum. *Peganum* L. – Гармала – Isiriq.

134. *Peganum harmala* L. Гармала обыкновенная – oddiy isiriq. Koʻp yillik. Sharqiy Oʻrtaer-Eron-Turon. Partov yerlar, yoʻl boʻylari, qumli, gilli tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, boʻyoqbop.

OILA. ELAEAGNACEAE – ЛОХОВЫЕ - JYDADOSHlar

84. Turkum. *Elaeagnus* L. Лох – Jiyda.

135. *Elaeagnus angustifolia* L. Лох узколистный – Qargʻajiyda, qushjiyda. Daraxt. Qadimiy Oʻrtaer. Ariq, kanal, daryo boʻylari, ekinzorlar atroflari. Buxoro vohasi. Dorivor, oshlovchi, asal shirali, efir moyli.

OILA. APIACEAE – ЗОНТИЧНЫЕ - ZIRADOSH'LAR

85. Turkum. *Aphanopleura* Boiss. – Неяснореберник – *Afanopleura*.

136. *Aphanopleura leptoclada* (Aitch. et Hemsl.) Lipsky. Афаноплеура тонковетвистая – ingichkashoxli afanopleura. Bir yillik. Turon. Mayda qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon tumanlari. Yem-xashak.

86. Turkum. *Bunium* L. – Бунийум – Zira.

137. *Bunium chaerophylloides* (Regel et Schmalh.) Drude. Бунийум бутеневидный – xashaki zira. Ko'p yillik. Eron-O'rta Osiyo. Yo'l bo'ylari, shag'alli tuproqlar. Buxoro tumani. Efir moyli.

87. Turkum. *Cuminum* L. – Кмин – Qumzira.

138. *Cuminum setifolium* (Boiss.) Koso-Pol. Кмин щетинолистный – dag'altukbargli qumzira. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Cho'lning qumli tuproqlari. Buxoro tumani. Dorivor, asal shirali, efir moyli.

88. Turkum. *Eremodaucus* Bunge – Пустынноморковник – Cho'lsabzi.

139. *Eremodaucus lehmannii* Bunge. Пустынноморковник Леманна – Leman cho'lsabzisi. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Ekinzorlar, yo'l bo'ylari, bo'z yerlar, marzalar. Buxoro shahri, Kogon, Jondor, Buxoro tumanlari. Dorivor.

89. Turkum. *Ferula* L. – Ферула – Kovrak.

140. *Ferula karelinii* Bunge Ферула карелина – karalin kovragi, qumsabzi. Ko'p yillik. Eron-Turon. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro, Peshku, Shofirkon, Romitan tumanlari. Efir moyli, yem-xashak.

141. *Ferula foetida* (Bunge) Regel. Ферула вонючая – sassiq kovrak. Ko'p yillik. Turon. Cho'lning qumli tuproqlari. Buxoro, Peshku, Shofirkon, Romitan tumanlari. Dorivor, yem-xashak, asal shirali, efir moyli.

OILA. CAPRIFOLIACEAE – ЖИМОЛОСТНЫЕ - ShILVIDOSH'LAR

90. Turkum. *Valerianella* Mill. – Валерианелла – *Valerianella*.

142. *Valerianella cymbocarpa* C. A. Mey. Валерианелла ладьеплодная – qayiqmeva valerianella. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Mayda qumli shagʻalli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, Qorakoʻl tumanlari. Foydalanilmaydi.

143. *Valerianella dufresnia* Bunge. Валерианелла дюфрена – dyufrena valerianellasi. Bir yillik. Eron-Turon. Qumlar, qumli-shagʻalli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan, Jondor, Qorakoʻl tumanlari. Foydalanilmaydi.

91. Turkum. *Scabiosa* L. – Скабиоза – Skabioza.

144. *Scabiosa olivierii* Coult. Скабиоза оливье – olive skabiozasi. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Mustahkamlangan qumlar, taqirlar, toshli-shagʻalli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Romitan tumanlari. Asal shirali, yem-xashak.

OILA. ASTERACEAE – СЛОЖНОЦВЕТНЫЕ - QOQIOʻTDOSH LAR

92. Turkum. *Acantholepis* Less. – Акантолепис – Akantolesis.

145. *Acantholepis orientalis* Less. Акантолепис восточный – sharq akantolepisi. Bir yillik. Eron-Turon. Toʻlqinsimon qumlar, qumoq, gilli, toshli tuproqlar. Buxoro, Qorovulbozor tumanlari. Zaharli.

93. Turkum. *Acroptilon* Cass. – Горчак – Kakra.

146. *Acroptilon repens* (L.) DC. Горчак ползучий – taxir kakra. Koʻp yillik. Yevropa-Sibir-Oʻrta Osiyo. Ekinzorlar atroflari, bogʻlar, xiyobonlar, partov yerlar, yoʻl, ariq boʻylari, gilli tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, efir moyli, zaharli.

94. Turkum. *Amberboa* (Pers.) Less. – – Амбербоа – Amberboa.

147. *Amberboa turanica* Iljin. Амбербоа туранская – turon amberboasi. Bir yillik. Turon. Gilli, qumli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Jondor, Peshku tumanlari. Foydalanilmaydi

95. Turkum. *Artemisia* L. – Полынь – Shuvoq.

148. *Artemisia annua* L. Полынь однолетняя – burgan shuvoq, bir yillik shuvoq. Bir yillik. Golarktika. Ekinlar atrofi, ariq, yo‘l bo‘ylari, to‘qaylar, partov yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, bo‘yoqbop, efir moyli.

96. Turkum. *Carthamus* L. – Сафлор – Masxar

149. *Carthamus oxyacanthus* M. Bieb. Сафлор остроколючий – o‘tkirtikanli masxar. Bir yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Ekinlar atrofi, yo‘l bo‘ylari, dalalar. Buxoro tumani, Qorovulbozor tumanlari. Foydalanilmaydi.

150. *Carthamus turkestanicus* Popov. Сафлор туркестанский – turkiston masxar. Bir yillik. Yevropa-Qadimiy O‘rtaer. Yo‘l bo‘ylari. Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

97. Turkum. *Centaurea* L. – Василек - Qushqo‘nmas

151. *Centaurea belangeriana* (DC.) Stapf. Василек беланже – belanjeriya bo‘tako‘zi. Bir yillik. Eron-Turon. Yo‘l bo‘ylari, qumli tuproqlar, shag‘alli tuproqlar. Buxoro, Peshku, Shofirkon, Romitan tumanlari. Foydalanilmaydi.

152. *Centaurea solstitialis* L. Василек солнечный – nurli bo‘tako‘z. Ikki yillik. Golarktika. Temir yo‘l atroflari, yo‘l bo‘ylari. Buxoro shahri, Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

98. Turkum. *Cichorium* L. – Цикорий – Sachratqi

153. *Cichorium intybus* L. Цикорий обыкновенный – zangori sachratqi. Ko‘p yillik. Yevropa-Qadimiy O‘rtaer. Ariq va yo‘l bo‘ylari, bog‘lar, dalalar, xiyobonlar, ekinzorlar. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, yem-xashak, oshlovchi.

99. Turkum. *Cirsium* Mill. – Бодяк - Paxtatikan

154. *Cirsium ochrolepideum* Juz. Бодяк желточешуйный – sarg‘ishtangachali paxtatikan. Ko‘p yillik. Golarktika. Ekinlar orasi, dalalar, bog‘lar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

100. Turkum. *Cousinia* L. – Кузиния – Karrak.

155. *Cousinia dichotoma* Bunge. Кузиния развилистая – dixotomik karrak. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Mayda qumli tuproqlar, taqirlar, sho‘rxoklar. Buxoro,

Kogon, G'ijduvon, Shofirkon tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

156. *Cousinia hamadae* Juz. Кузиния гамады – cho'l karragi. Ko'p yillik. O'rta Osiyo. Gilli, qumli-gilli va toshli-shag'alli tuproqlar. Buxoro, Kogon, G'ijduvon, Shofirkon, Peshku, Romitan tumanlari O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

157. *Cousinia oxiana* Tscherneva. Кузиния амударьинская – amudaryo karragi. Ikki yillik. O'rta Osiyo. Mustahkamlangan qumlar, qumli-toshli tuproqlar. Buxoro tumani. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

158. *Cousinia prolifera* Jaub. et Spach. Кузиния израстающаяся – g'ovlangan karrak, gultikan. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Sho'r, gilli, qumli tuproqlar, taqirlar, ekinlar atrofi. Buxoro, Kogon, G'ijduvon, Shofirkon, Peshku, Romitan tumanlari. Yem-xashak.

159. *Cousinia resinosa* Juz. Кузиния смолистая – saqichli karrak. Ko'p yillik. O'rta Osiyo. Yo'l bo'ylari, shag'alli tuproqlar. Buxoro, G'ijduvon, Qorovulbozor tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Bo'yoqbor.

160. *Cousinia sogdiana* Bornm. Кузиния согдийская – so'g'd karragi. Ikki yillik. Turon. Mustahkamlangan qumli tuproqlar. Buxoro, Jondor, Qorako'l, Qorovulbozor tumanlari. Kamyoblik darajasi 1. Qizil kitob (2009). O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

**101. Turkum. *Dipterocome* Fisch. et C.A. Mey. – Диптерокоме –
Dipterokome.**

161. *Dipterocome pusilla* Fisch. et C. A. Mey. Диптерокоме маленькая – kichik dipterkom. Bir yillik. Eron-O'rta Osiyo. Taqirlar, sho'rlangan va gilli tuproqlar. Kogon, Shofirkon, G'ijduvon, Romitan tumanlari Foydalanilmaydi.

102. Turkum. *Echinops* L. – Мордовник – Ko'kbosh.

162. *Echinops leucographus* Bunge. Мордовник белополосый – oqyo'lli ko'kbosh. Ko'p yillik. Kavkaz-O'rta Osiyo-Eron. Qumlar, toshli-shag'alli tuproqlar. Buxoro, Shofirkon tumanlari. Foydalanilmaydi.

103. Turkum. *Epilasia* (Bunge) Benth. et Hook. f. – Эпилязия – Epilaziya.

163. *Epilasia acrolasia* (Bunge) C. B. Clarke. Эпилязия вверхушерстистая – balandsertukli epilaziya. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli, gilli, mayda qumli-toshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

164. *Epilasia hemilasia* (Bunge) C. B. Clarke. Эпилязия полушерстистая – momiq epilaziya. Bir yillik. Kavkaz-Turon-Qashqar. Qumlar, taqirlar, gilli tuproqlar. Peshku tumani. Yem-xashak.

104. Turkum. *Erigeron* L. – Мелколепестник – *Erigeron*.

165. *Erigeron canadensis* L.(=*Conyza canadensis* (L.) Cronquist). Мелколепестник канадская – kanada erigeroni. Bir yillik. Plyuregional. Ariq boʻyi, yoʻl boʻyi, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Dorivor, vitaminli, efir moyli, yem-xashak.

105. Turkum. *Filago* L. – Жабник – *Filago*.

166. *Filago pyramidata* L. Жабник пирамидальный – piramidasimon filago. Bir yillik. Yevropa-Sibir-Oʻrta Osiyo. Qumli, shagʻalli tuproqlar, yoʻl boʻylari. Buxoro, Gʻijduvon, Shofirkon tumanlari. Foydalanilmaydi.

106. Turkum. *Garhadiolus* Jaub. et Spach – Гарадиолус – *Garadiolis*.

167. *Garhadiolus papposus* Boiss. et Buhse. Гарадиолус летучконосный – popukchali garadiolus. Bir yillik. Kavkaz-Turon. Qumlar, shoʻrxoklar, gilli, toshli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Shofirkon tumanlari. Dorivor, oshlovchi, yem-xashak.

107. Turkum. *Handelia* Heimerl – Ханделия – *Xandeliya*.

168. *Handelia trichophylla* (Schrenk) Heimerl. Ханделия волосистолистная – sertuk handeliya. Koʻp yillik. Oʻrta Osiyo. Yoʻl boʻylari. Buxoro tumani. Dorivor, efir moyli, asal shirali.

108. Turkum. *Heteroderis* (Bunge) Boiss. – Гетеродерис – *Xeteroderis*.

169. *Heteroderis pusilla* (Boiss.) Boiss. Гетеродерис маленький – qoqibarg xeteroderis. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Shoʻrlangan, gipsli va qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

109. Turkum. *Hyalea* (DC.) Jaub. et Spach – Гиалея – *Xialeya*.

170. *Hyalea pulchella* (Ledeb.) K.Koch. Гиалея красивая – chiroyli xialeya. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli, toshli, shagʻalli tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali.

110. Turkum. *Karelinia* Less. – Карелиния – Kareliniya.

171. *Karelinia caspia* (Pall.) Less. Карелиния каспийская – kaspiy oqboshi. Koʻp yillik. Eron-Turon. Qumli tuproqlar, zovur boʻyi, boʻz yerlar, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Yoqilgʻi, asal shirali.

111. Turkum. *Koelpinia* Pall. – Кельпиния – Qargʻatirnoq.

172. *Koelpinia linearis* Pall. Кельпиния линейная – qalamibarg qargʻatirnoq. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli choʻllar, toshli tuproqlar Buxoro vohasi. Yem-xashak.

173. *Koelpinia turanica* Vassilcz. Кельпиния туранская – turon qargʻatirnogʻi. Bir yillik. Turon. Mustahkamlangan qumlar, gilli va shagʻalli tuproqlar. Buxoro vohasi. Oʻrta Osiyo endemi. Dorivor, yem-xashak.

112. Turkum. *Lactuca* L. – Латук - Sutchoʻp

174. *Lactuca altaica* Fisch. et C. A. Mey. Латук алтайский – oltoy sutchoʻpi. Bir-ikki yillik. Sibir-Oʻrta Osiyo. Ekinlar atrofi, ekilmay yotgan boʻsh yerlar, yoʻl boʻylari. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

175. *Lactuca serriola* L. Латук дикий – yovvoyi sutchoʻp, komasoʻt. Bir-ikki yillik. Yevropa-Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar orasi, partov yerlar, yoʻl boʻylari, bogʻlar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

176. *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Mey. Латук татарский – tatar sutchoʻpi. Koʻp yillik. Pontik-Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar orasi, partov yerlar, yoʻl boʻylari, bogʻlar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Zaharli, manzarali.

177. *Lactuca undulata* Ledeb. Латук волнистый – toʻlqinsimon sutchoʻp. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Qumlar, qumli-toshqotishmali tuproqlar, gilli tuproqlar, yoʻl boʻylari. Buxoro tumani. Yem-xashak.

113. Turkum. *Microsephala* Pobed. – Мелкоголовка – Moychechak.

178. *Microcephala lamellata* (Bunge) Pobed. Мелкоголовка пластинчатая – plastinkasimon babuna, moychechak. Bir yillik. Turon. Qumli, gispli, sho‘rlangan tuproqlar, taqirlar. Buxoro tumani, Jondor tumani, Peshku tumani, Shofirkon tumani. Dorivor, yem-xashak.

114. Turkum. *Oligochaeta* (DC.) Koch. – Олигохета – Oligoxeta.

179. *Oligochaeta vvedenskyi* (Popov) Tscherneva. Олигохета введенского – vvedenskiy oligoxetasi. Bir yillik. Qizilqum. Mayda qumli tuproqlar. Jondor, Buxoro, Qorako‘l tumanlari. Kamyoblik darajasi 2. Qizil kitob (2009). Qizilqum endemi. Yem-xashak.

115. Turkum. *Paramicrorhynchus* Kipr. – Парамикроринхус – Paramikrorinxus.

180. *Paramicrorhynchus procumbens* (Roxb.) Kipr. Парамикроринхус лежащий – o‘rmalovchi paramikrorinxus. Ko‘p yillik. Qadimiy O‘rtaer. Sho‘r tuproqlar, qumli cho‘llar, zovur bo‘ylari, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

116. Turkum. *Pterotheca* Cass. – Петротека – Petroteka.

181. *Pterotheca aralensis* Bunge. Птеротека аральская – orol pterotekasi. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Qumli, gilli va sho‘rlangan tuproqlar. Buxoro, Jondor, Peshku, G‘ijduvon, Shofirkon tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

117. Turkum. *Scorzonera* L. – Козелец – Tog‘saqich.

182. *Scorzonera sericeolanata* (Bunge) Krasch. et Lipsch. Козелец шелковисто-шерстистый – ipaksimon muntola. Ko‘p yillik. Turon. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro, Qorovulbozor tumanlari. Oziqbop, yem-xashak.

118. Turkum. *Senecio* L. – Крестовник – Yopishqoqo‘t.

183. *Senecio subdentatus* Ledeb. Крестовник почтизубчатый – tishli yopishqoq, sariqbosh. Bir yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Qumli va sho‘r tuproqlar. Buxoro, Kogon, Peshku, Jondor, Romitan tumanlari. Asal shirali, zaharli.

119. Turkum. *Sonchus* L. – Осот – Bo‘ztikan.

184. *Sonchus asper* (L.) Hill. Осот шероховатый – dag'al bo'ztikan. Bir yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, ariq va yo'l bo'ylari, bog'lar, xiyobonlar, partov yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

185. *Sonchus oleraceus* L. Осот огородный – poliz bo'ztikan. Bir yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, ariq va yo'l bo'ylari, bog'lar, xiyobonlar, partov yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, yem-xashak, asal shirali.

120. Turkum. *Stizolophus* Cass. – Стизолофус – Stizolofus.

186. *Stizolophus balsamita* (Lam.) K.Koch (= *Centaurea balsamita* Lam.). Стизолофус бальзамический – xushbo'y stizolofus. Bir yillik. Kavkaz-O'rta Osiyo-Eron. Yo'l bo'ylari, shag'alli tuproqlar. Buxoro tumani. Dorivor, bo'yoqbop.

121. Turkum. *Symphyotrichum* Nees – Симфотрихум – Simfotrixum.

187. *Symphyotrichum graminifolium* (Spreng.) G.L.Nesom. Симфиотрихум злаколистный – g'allabargli simfotrixum. Bir-ikki yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, atrofi, ariq, yo'l bo'ylari, dalalar, bog'lar, xiyobonlar, partov yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

122. Turkum. *Taraxacum* F.H. Wigg. – Одуванчик – Qoqio't.

188. *Taraxacum bicornе* Dahlst. Одуванчик двурогий – qo'shshox qoqio't. Ko'p yillik. Eron-Turon. Ekinlar orasi, yo'l va ariq bo'ylari, dalalar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

123. Turkum. *Xanthium* L. – Дурнишник – Qo'ytikan.

189. *Xanthium albinum* (Widder) N. Scholtz. Дурнишник эльбский – elb qo'ytikani. Bir yillik. Plyuregional. Ekinzorlar, partov yerlar, marzalar, yo'l va ariq bo'ylari. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

OILA. RUBIACEAE – МАРЕНОВЫЕ – RO'YaNDOSHLAR

124. Turkum. *Galium* L. – Подмаренник – Qumrio't.

190. *Galium tricornutum* Dandy. Подмаренник трехрогий – uchshox qumrio‘t. Bir yillik. Qadimiy O‘rtaer. Ekinlar orasi, yo‘l va ariq bo‘ylari, to‘qaylar, bog‘lar. Buxoro vohasi. Dorivor.

OILA. APOCYNACEAE – КЕНДЫРОВЫЕ - KENDIRDOSHLAR

125. Turkum. *Cynanchum* L. – Цинанхум – Илонпечак.

191. *Cynanchum sibiricum* Willd. Цинанхум сибирский – sibir ilonpechagi. Ko‘p yillik. Sibir-O‘rta Osiyo. Ariq, yo‘l bo‘yi, ekinlar orasi, bo‘z yerlar, to‘qaylar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, asal shirali, yem-xashak.

126. Turkum. *Trachomitum* Woodson – Кендырь - Kendir.

192. *Trachomitum lancifolium* (Russanov) Pobed. Кендырь ланцетолистный – nashtarbarg trachomitum. Ko‘p yillik. Pontik-Qadimiy O‘rtaer. Daryo bo‘yi, to‘qaylar, ekinlar atrofi, yo‘l, ariq bo‘ylari, marzalar. Buxoro vohasi. Tolali.

OILA. SOLANACEAE – ПАСЛЕНОВЫЕ - ITUZUMDOSHLAR

127. Turkum. *Lycium* L. – Дрезна – Qoraching‘il.

193. *Lycium ruthenicum* Murray. Дрезна русская – qora ching‘il. Buta. Eron-O‘rta Osiyo. Sho‘r, gilli tuproqlar, ekinlar atrofi, marzalar, zovur bo‘yi, to‘qaylar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, yoqilg‘i, asal shirali.

128. Turkum. *Solanum* L. – Паслен - Ituzum.

194. *Solanum nigrum* L. Паслен черный – qora ituzum. Bir yillik. Golarktika. Ekinlar orasi, ariq bo‘ylari, partov yerlar. Buxoro vohasi. Oziqbop, dorivor, zaharli.

OILA. CONVULVACEAE – ВЬЮНКОВЫЕ - PECHAKDOSHLAR

129. Turkum. *Convolvulus* L. – Вьюнок - Pechak.

195. *Convolvulus arvensis* L. Вьюнок полевой у – dala pechagi, qo‘ypechak. Ko‘p yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, to‘qaylar, bog‘lar, xiyobonlar,

ariq va yo'l bo'ylari. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

196. *Convolvulus erinaceus* Ledeb. Вьюнок жестковетвистый – oq pechak. Yarimbuta. Eron-O'rta Osiyo. Qumli cho'l tuproqlari. Buxoro, Kogon, Peshku, Jondor, Romitan, Shofirkon tumanlari. Yem-xashak.

197. *Convolvulus hamadae* (Vved.) Petrov. Вьюнок пустыни – partek, saxro pechagi. Yarimbuta. Eron-O'rta Osiyo. Cho'lning qumli, shag'alli, toshqotishmali tuproqlari. Buxoro, Kogon, Peshku, Jondor, Romitan, Shofirkon tumanlari. Asal shirali, yem-xashak.

198. *Convolvulus pilosellifolius* Desr. Вьюнок ястребинколистый – qirg'iybarg pechak. Ko'p yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Yo'l va ariq bo'ylari, partov yerlar, gilli, shag'alli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

130. Turkum. *Cuscuta* L. – Повилика -Zarpechak.

199. *Cuscuta lehmanniana* Bunge. Mem. Savantes Etranges Acad. Petersbourg 7: 396 1851. Повилика лемана – leman zarpechagi, devpechak. Bir yillik. Turon. Ekinzorlar, bog'lar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, yem-xashak.

OILA. BORAGINACEAE – БУРАЧНИКОВЫЕ – KAMPIRChOPONDOShLAR

131. Turkum. *Argusia* Boehm. – Аргузия - Arguziya.

200. *Argusia sogdiana* (Bunge) Czerep. Аргузия согдийский – so'g'd arguziyasi. Ko'p yillik. Turon. Qumli, taqir tuproqlar, yo'l bo'ylari. Buxoro vohasi. O'rta Osiyo endemi. Dorivor, asal shirali, zaharli.

132. Turkum. *Arnebia* Forsk. – Арнебия – Arnebiya

201. *Arnebia decumbens* (Vent.). Bull. Арнебия простертая – o'rmalovchi arnebiya. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Qumli, chag'illi tuproqlar, yo'l bo'ylari, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Bo'yoqbop, oshlovchi, yem-xashak, manzarali.

133. Turkum. *Asperugo* L. – Острица – Asperugo.

202. *Asperugo procumbens* L. Острица простертая – oʻrmalovchi asperuga. Bir yillik. Yevropa-Qadimiy Oʻrtaer. Ekinlar orasi, ariq boʻylari, partov yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, oziqbop, yem-xashak.

134. Turkum. *Gastrocotyle* Bunge. – Гастрокотиле – Gastrokotil.

203. *Gastrocotyle hispida* (Forssk.) Bunge. Гастрокотиле шершавый – dagʻaltuk gastrokotil. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

135. Turkum. *Heliotropium* L. – Гелиотроп – Tuyaqorin, koʻkmaraz.

204. *Heliotropium arguzioides* Kar. et Kir. Гелиотроп аргузиевый – arguziyanamo xazorangguli, choychoʻp. Koʻp yillik. Oʻrta Osiyo. Qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Asal shirali, dorivor, yem-xashak.

205. *Heliotropium ellipticum* Ledeb. Гелиотроп эллиптический – ellipissimon geliotrop. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Maydaqumli tuproqlar, qumlar, toshqotishmalar. Buxoro vohasi. Zaharli.

136. Turkum. *Heterocaryum* DC. – Гетерокарий – Xeterokarium.

206. *Heterocaryum subsessile* Vatke. Гетерокарий почтисидячий – oʻtroq geterokarium. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli, chagʻilli tuproqlar. Buxoro tumani. Foydalanilmaydi.

207. *Heterocaryum szovitsianum* (Fisch. & C.A.Mey.) A.DC. (= *Heterocaryum rigidum* A. DC.). Prodr. Гетерокарий шовича – shovis heterokariumi. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Mustahkamlangan qumliklar, toshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

137. Turkum. *Lappula* Moench – Липучка – Movigul.

208. *Lappula semiglaba* (Lebed) Gurke. Липучка полуголая – chalatuk movigul. Bir yillik. Eron-Turon. Qumlar, chagʻilli va toshli tuproqlar. Peshku, Jondor, Romitan, Buxoro tumanlari. Yem-xashak.

209. *Lappula spinocarpos* (Forssk.) Asch. ex Kuntze. Липучка колючеплодная – tikanmevali moviygul. Bir yillik. Oʻrtaer-Eron-Turon. Qumli, shagʻalli, toshli tuproqlar. Jondor, Buxoro, Kogon tumanlari. Foydalanilmaydi.

138. Turkum. *Nonea Medik.* – Нонея – Noneya.

210. *Nonea caspica* (Willd.) G. Don. Нонея каспийская – kaspiy nonneyasi. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli tuproqlar, toshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Oshlovchi, yem-xashak.

**OILA. SCROPHULARIACEAE – НОРИЧНИКОВЫЕ –
SIGIRQUYRUQDOSHLAR**

**139. Turkum. *Cistanche Hoffmanns. et Link.* – Цистанхе – Qumsoʻta,
ilonchoʻp.**

211. *Cistanche flava* (C. A. Mey.) Korsh. Цистанхе желтая – sariq ilonchoʻp. Koʻp yillik. Kavkaz-Turon-Eron. Qumli tuproqlar, qum tepaliklar, kanal boʻylari. Buxoro, Jondor, Romitan, Peshku tumanlari. Dorivor, zaharli.

140. Turkum. *Dodartia L.* – Додарция – Dodartiya.

212. *Dodartia orientalis* L. Додарция восточная – sharq echkisoqoli. Koʻp yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Yoʻl, ariq boʻylari, ekinlar orasi, bogʻlar, dalalar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, asal shirali, yem-xashak.

141. Turkum. *Scrophularia L.* – Норичник – Chechakgul.

213. *Scrophularia leucoclada* Bunge. Норичник беловетвистый – oqshoxchali chechakgul. Koʻp yillik. Oʻrta Osiyo. Qumli tuproqlar, taqirlar, shagʻalli, toshli tuproqlar. Buxoro tumani. Dorivor, asal shirali, manzarali, yem-xashak.

142. Turkum. *Veronica L.* – Вероника – Veronika.

214. *Veronica campylopoda* Boiss. Вероника согнутоногая – egik bedanachoʻp. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli va chagʻilli tuproqlar, yoʻl boʻylari. Buxoro vohasi. Vitaminli, yem-xashak.

215. *Veronica polita* Fr. Novit. Вероника скромная – silliq bedanachoʻp. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Ekinlar atrofi, ariq, yoʻl boʻylari, marzalar, tashlandiq yerlar. Buxoro vohasi. Foydalanilmaydi.

**OILA. PLANTAGINACEAE – ПОДОРОЖНИКОВЫЕ -
ZUBTURUMDOSHLAR**

143. Turkum. *Plantago* L. – Подорожник – Zubturum.

216. *Plantago lanceolata* L. Подорожник ланцетный – nashtarbarg zubturum. Ko‘p yillik. Golarktika. Ekin maydonlari, bog‘lar, dalalar, ariq bo‘ylari, gulzorlar, sernam yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

217. *Plantago major* L. Podorojnik bolshoy – yirikbarg zubturum, bargizub. Ikki-ko‘p yillik. Golarktika. Ekin maydonlari, bog‘lar, dalalar, ariq bo‘ylari, gulzorlar, sernam yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak.

OILA. LAMIACEAE – ГУБОЦВЕТНЫЕ - YalPIZDOSHLAR

144. Turkum. *Chamaesphacos* Schrenk – Шалфейчик – Marmarak.

218. *Chamaesphacos ilicifolius* Schrenk. Шалфейчик падуболистный – padubbargli marmarak. Bir yillik. Eron-Turon. Mustahkamlangan qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Asal shirali.

145. Turkum. *Lallemantia* Fisch. et C.A. Mey. – Лаллемантия – Mallachoy.

219. *Lallemantia royleana* (Benth.) Benth. Лаллемантия ройля – royl mallachoyi. Bir yillik. Pontik-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Qumli, gilli tuproqlar. Romitan, Buxoro, Peshku tumanlari. Dorivor, efir moyli.

146. Turkum. *Thuspeinantha* T. Durand.– Туспейнанта – Tuspenanta.

220. *Thuspeinantha persica* (Boiss.) Briq. Comp. Туспейнанта персидская – fors tuspenantasi. Bir yillik. Eron-Turon. Qumli, maydaqumli-shag‘alli tuproqlar. Romitan, Peshku, Buxoro, Shofirkon tumanlari. Efir moyli, yem-xashak.

147. Turkum. *Ziziphora* L. – Зизифора – Kiyiko‘t.

221. *Ziziphora tenuior* L. Зизифора тонкая – xushbo‘y kiyiko‘t, cho‘l yalpiz. Bir yillik. Yevropa-Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Qumli, gilli, shag‘alli tuproqlar. Buxoro, G‘ijduvon tumanlari. Dorivor, efir moyli, yem-xashak.

LILIOPSIDA – ОДНОДОЛЬНЫЕ – LOLASIMONLAR
OILA. LILIACEAE – ЛИЛЕЙНЫЕ – LOLADOSHLAR

148. Turkum. *Merendera* Ramond. – Мерендера – Sangrayquloq.

222. *Merendera robusta* Bunge. Мерендера крупная – yirik sangrayquloq. Ko'p yillik. Eron-O'rta Osiyo. Mustahkamlangan qumlar, gilli tuproqlar. Buxoro vohasi. Dorivor, zaharli.

149. Turkum. *Rhinopetalum* Fisch. ex Alexand. – Ринопеталум – Rinopetalum.

223. *Rhinopetalum karelinii* Fisch. ex D.Don. Ринопеталум карелина – karelin rinopetalumi. Ko'p yillik. Turon. Qumli, gilli, qumli-toshli tuproqlar. Buxoro tumani. O'rta Osiyo endemi. Foydalanilmaydi.

150. Turkum. *Tulipa* L. – Тюльпан – Lola.

224. *Tulipa lehmanniana* Merckl. ex Bunge. Тюльпан лемана – lemann lolasi. Ko'p yillik. Eron-Turon. Qumli, gilli, toshli tuproqlar. Buxoro tumani. Kamyoblik darajasi 3. Qizil kitob (2009). Manzarali, dorivor.

225. *Tulipa sogdiana* Bunge. Тюльпан согдийский – so'g'd lolasi. Ko'p yillik. Eron-Turon. Qumli, gilli, toshli tuproqlar. Buxoro, G'ijduvon, Shofirkon, Qorovulbozor tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Manzarali.

OILA. IRIDACEAE – ИРИСОВЫЕ - GULSAFSARDOSHLAR

151. Turkum. *Iris* L. – Ирис - Gulsafsar

226. *Iris halophila* var. *sogdiana* (Bunge) Grubov (= *Iris sogdiana* Bunge). Ирис согдийский – so'g'd gulsafsari. Ko'p yillik. O'rta Osiyo. Qumli, gilli tuproqlar. G'ijduvon, Buxoro tumanlari. O'rta Osiyo endemi. Dorivor, yem-xashak.

227. *Iris longiscapa* Ledeb. Ирис длинностебельный – uzunproya gulsafsar. Ko'p yillik. Turon. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro, G'ijduvon, Shofirkon, Jondor tumanlari. O'rta Osiyo. Endemi tolali, efir moyli, yem-xashak.

OILA. AMARYLLIDACEAE – АМАРИЛИССОВЫЕ –

NARGIZDOSHLAR.

152. Turkum. *Allium* L. – Лук – Piyozi.

228. *Allium borszczowii* Regel. Лук борщова – борщов piyozi. Ko‘p yillik. Turon Qumli tuproqlar Peshku, Buxoro, Shofirkon, Romitan tumanlari. O‘rta Osiyo endemi. Bo‘yoqbop, dorivor, efir moyli.

229. *Allium sabulosum* Steven ex Bunge. Лук песчаный – qum piyoz. Ko‘p yillik. Eron-O‘rta Osiyo. Qumli tuproqlar. Peshku, Buxoro, Shofirkon, Romitan tumanlari. Oziqbop, dorivor, efir moyli.

OILA. ASPHODELACEAE – ШИПАЧЕБЫЕ – ShIRACHDOSHLAR.

153. Turkum. *Eremurus* M. Bieb. – Эремурус - Shirach

230. *Eremurus anisopterus* (Kar. et Kir.) Regel. Ширяш неравнокрылый – notengqanotli shirach. Ko‘p yillik. Eron-Turon. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro tumani. Dorivor, bo‘yoqbop, yem-xashak.

OILA. CYPERACEAE – ОСОКОВЫЕ – HIOLDOSHLAR.

154. Turkum. *Carex* L. – Осока – Iloq.

231. *Carex pachystylis* J. Gay. Осока толстостолбиковая – yo‘g‘ontumshuq qorabosh. Ko‘p yillik. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Qumli tuproqlar. Buxoro, Qorovulbozor tumanlari. Yem-xashak.

232. *Carex physodes* M. Bieb. Осока вздутая – illoq, rang. Ko‘p yillik. Sharqiy Qadimiy O‘rtaer. Mustahkamlangan, to‘lqinsimon tuproqlar, barxanlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

156. Turkum. *Scirpus* L. – Камыш – Qiyoq.

233. *Scirpus triqueter* L. Mant. Камыш трехгранный – uchqirra qiyoq. Ko‘p yillik. Golarktika. Suv havzalari, ariq, kanal bo‘ylari. Buxoro, Vobkent tumanlari. Foydalanilmaydi.

OILA. POACEAE – ЗЛАКОВЫЕ – BUG‘DOYDOSHLAR

156. Turkum. *Aegilops* L. – Эгилопс – Yettibo‘g‘im, qasmaldoq.

234. *Aegilops cylindrica* Host. Эгилопс цилиндрический – yettibo‘g‘im, qasmaldoq. Bir yillik. Pontik-Qadimiy O‘rtaer. Ekinlar orasi, ariq bo‘yi, yo‘l bo‘ylari. Buxoro vohasi. Yem-xashak, vitaminli.

157. Turkum. *Aeluropus* Trin. – Прибрежница – Sho‘rajriq.

235. *Aeluropus littoralis* (Gouan) Parl. Прибрежница солончаковая – tuksiz sho‘rajriq. Ko‘p yillik. Palearktika. Sho‘r tuproqlar, qum tuproqlar, suv havzalari atroflari, bo‘sh yotgan yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak, oshlovchi, bo‘yoqbor

236. *Aeluropus repens* (Desf.) Parl. Прибрежница ползучая – o‘rmalovchi sho‘rajriq. Ko‘p yillik. Palearktika. Qum, sho‘r tuproqlar, bo‘z yerlar, kanal atroflari. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, oziqbop.

158. Turkum. *Arundo* L. – Арундо – Savag‘ich.

237. *Arundo donax* L. Арундо тростниковый – qamishsimon savag‘ich. Ko‘p yillik. Pontik-Qadimiy O‘rtaer. Yo‘l bo‘ylari, ekin maydonlari atrofi. Buxoro vohasi. Yem-xashak, manzarali, qurilishbop.

159. Turkum. *Avena* L. – Овес – Suli.

238. *Avena fatua* L. Овес пустой – g‘ovak suli, qorako‘za. Bir yillik. Qadimiy O‘rtaer. Ekinlar orasi, yo‘l, ariq bo‘yi, bog‘lar, dalalar, gulzorlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

160. Turkum. *Bromus* L. – Костер – Yaltirbosh.

239. *Bromus danthoniae* Trin. Костер дантона – danton yaltirboshi. Bir yillik. Qadimiy O‘rtaer. Qumli tuproqlar, ekinlar atrofi, marzalar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

240. *Bromus oxyodon* Schrenk. Костер острозубый – o‘tkirtishli yaltirbosh. Bir yillik. O‘rta Osiyo. Qumli, qumli-toshli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

241. *Bromus tectorum* L. Костер кровельный – cho‘chqayol yaltirbosh. Bir yillik. Palearktika. Mustahkamlangan qumlar, shag‘alli, toshli tuproqlar, ariq, yo‘l

bo'ylari, ekinlar atrofi. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

161. Turkum. *Calamagrostis* Adans. – Вейник – Bug'doyiqqamish.

242. *Calamagrostis dubia* Bunge. Вейник сомнительный – bug'doyiqqamish, qalmibarg ro'vako't. Ko'p yillik. O'rta Osiyo. Ariq bo'yi, partov yerlar, to'qaylar, sernam tuproqlar. Buxoro vohasi. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

162. Turkum. *Cynodon* Rich. – Свиной – Ajriq.

243. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. Свиной пальчатый – ranjasimon ajriq. Ko'p yillik. Qadimiy O'rtaer. Ekinlar orasi, ariq, daryo, kanal va yo'l bo'ylari, tashlandiq yerlar, to'qaylar, bog'lar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, vitaminli.

163. Turkum. *Digitaria* Heist. – Росичка – Beshbarmoq.

244. *Digitaria sanguinalis* (L.) Scop. Росичка кровавая – tukli beshbarmoq. Bir yillik. Qadimiy O'rtaer. Ekinlar orasi, bo'sh yotgan yerlar. Buxoro vohasi. Oziqbop, dorivor, yem-xashak.

164. Turkum. *Echinochloa* P. Beauv. – Ежовник – Kurmak.

245. *Echinochloa crus-galli* (L.) P. Beauv. Ежовник петушие просо – shamak kurmak, qora kurmak. Bir yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, ariq bo'ylari, dalalar, bog'lar. Buxoro vohasi. Oziqbop, yem-xashak.

165. Turkum. *Eragrostis* Host. – Полевичка – Simbriq.

246. *Eragrostis pilosa* (L.) P. Beauv. Полевичка волосистая – tukli simbriq. Bir yillik. Palearktika. Ekinlar orasi, ariq bo'ylari, bo'sh yotgan yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

166. Turkum. *Eremopyrum* Jaub. et Spach – Мортук – Arpaxon.

247. *Eremopyrum bonaepartis* (Spreng.) Nevski. Мортук бонапарта – bonapart arpaxoni. Bir yillik. Qadimiy O'rtaer. Qumli, gilli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

248. *Eremopyrum distans* (Koch) Nevski. Мортук расставленный – kerilgan arpaxon. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy O'rtaer. Qumli, gilli, sho'r tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

249. *Eremopyrum orientale* (L.) Jaub. & Spach. Мортук восточный – sharq arpaxoni. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Qumli, gilli, shoʻr tuproqlar Buxoro, Kogon, Gʻijduvon tumanlari. Yem-xashak.

250. *Eremopyrum triticeum* (Gaertn.) Nevski. Мортук пшеничный – bugʻdoysimon arpaxon. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli, shagʻalli, gilli, shoʻr tuproq. Buxoro tumani. Yem-xashak.

167. Turkum. *Erianthus* Rich. – Эриантус – Erkak qamish.

251. *Erianthus ravennae* (L.) P. Beauv. Эриантус равеннский – raven savagʻichi, erkak qamish. Koʻp yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Ariq, kanal boʻyi, sernam yerlar, marzalar, ekin dalalari atrofi. Buxoro vohasi. Yem-xashak, qurilishbop.

168. Turkum. *Henrardia* Hubb. – Генрардия – Xernardiya.

252. *Henrardia persica* (Boiss.) C. E. Hubb. Генрардия персидская – fors xenrardiyasi. Bir yillik. Eron-Oʻrta Osiyo. Qumli, gilli, chagʻilli tuproqlar. Buxoro, Kogon, Jondor, Peshku tumani. Foydalanilmaydi.

169. Turkum. *Hordeum* L. – Ячмень – Арпа.

253. *Hordeum leporinum* Link. Ячмень заячий – quyon arpa. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Yoʻl boʻyi, ekinlar atrofi, bogʻlar, xiyobonlar, boʻsh yotgan yerlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

170. Turkum. *Lolium* V. Krecz. et Bobrov – Плевелок – Mastakcha.

254. *Lolium subulatum* (Banks et Sol.) Eig. Плевелок восточная – bigizsimon mastakcha. Bir yillik. Sharqiy Qadimiy Oʻrtaer. Qumli, shagʻalli tuproqlar, taqirlar. Buxoro, Kogon, Jondor, Peshku tumanlari. Yem-xashak.

171. Turkum. *Lolium* L. – Плевел — Mastak.

255. *Lolium temulentum* L. Плевел опьяняющий – zaharli mastak. Bir yillik. Golarktika. Ekinlar orasi, ariq, yoʻl boʻylari, bogʻlar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, zaharli.

172. Turkum. *Phalaris* L. – Канареечник - Falaris

256. *Phalaris minor* Retz. Канареечник малый – kichkina falaris. Bir yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Qumli va shoʻr tuproqlar. Buxoro shahri, Buxoro tumani. Yem-xashak.

173. Turkum. *Phragmites* Adans. – Тростник – Qamish.

258. *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. Тростник южный – oddiy qamish. Koʻp yillik. Ariq, zovur suvlari, kanal atroflari, ekinlar orasi, ekilmay yotgan dalalar. Qadimiy Oʻrtaer. Buxoro vohasi. Dorivor, yem-xashak, yoqilgʻi, qurilishbop, oziqbop.

175. Turkum. *Poa* L. – Мятлик – Qoʻngʻirbosh.

259. *Poa annua* L. Мятлик однолетний – bir yillik qoʻngʻirbosh. Bir yillik. Plyuregional. Ariq va daryo boʻylari, qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

260. *Poa bulbosa* L. Мятлик луковичный – piyozli qoʻngʻirbosh. Koʻp yillik. Qadimiy Oʻrtaer. Qumli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

176. Turkum. *Schismus* P. Beauv. – Схизмус – Mayinchoʻp.

261. *Schismus arabicus* Nees. Схизмус арабский – arab maydachoʻpi. Bir yillik. Yevropa-Qadimiy Oʻrtaer. Qumli va shagʻalli tuproqlar. Buxoro vohasi. Yem-xashak.

177. Turkum. *Secale* L. – Рожь – Boʻzchoʻp, javdar.

262. *Secale sylvestre* Host. Рожь дикая – yovvoyi javdar. Bir yillik. Palearktika. Yoʻl boʻyi, toshli, chagʻilli tuproqlar. Buxoro tumani. Yem-xashak.

178. Turkum. *Setaria* P. Beauv. – Щетинник – Qoʻnoq.

263. *Setaria viridis* (L.) P. Beauv. Щетинник зеленый – yashil qoʻnoq. Bir yillik. Palearktika. Ekinlar orasi, ariq va yoʻl boʻylari, bogʻlar, xiyobonlar. Buxoro vohasi. Vitaminli, yem-xashak.

179. Turkum. *Sorghum* P. Beauv. – Сорго – gʻumay.

264. *Sorghum halepense* (L.) Pers. Сорго аллепское – jonson gʻumayi. Koʻp yillik. Plyuregional. Ekinlar orasi, ariq boʻyi, boʻsh yotgan yerlar. Buxoro vohasi. Dorivor, zaharli, yem-xashak.

180. Turkum. *Stipa* L. – Ковыль – Qilqon.

265. *Stipa hohenackeriana* Trin. et Rupr. Ковыль гогенакера – gogenakkera chalovi. Ko'p yillik. Eron-O'rta Osiyo. Qumli va qumli-toshli tuproqlar. Buxoro tumani. Yem-xashak.

181. Turkum. *Vulpia* C.C. Gmel. – Вульпия – Vulpiya.

266. *Vulpia myuros* (L.) C.C.Gmel. Вульпия мышехвостник – sichqondum vulpiya. Bir yillik. Qadimiy O'rtaer. Qumli, gilli, chag'illi tuproqlar, yo'l bo'ylari. Buxoro tumani. Yem-xashak.

OILA. TYPHACEAE – ПОГОЗОВЫЕ - QO'G'ADOSHLAR

182. Turkum. *Typha* L. – Погроз – Qo'g'a.

267. *Typha angustifolia* L. Погроз узколистый – ingichkabarg qo'g'a. Ko'p yillik. Plyuregional. Zovur va ariq suvlari, kanal atroflari. Buxoro vohasi. Oziqbop, dorivor, yem-xashak, tolali.

3-BOB. “Jayron” ekomarkazining endem o'simliklari

“Jayron” ekomarkazidagi keltirilib ko'paytirilayotgan kamyob hayvon turlaridan jayron, sayg'oq, qulon, yovvoyi otlar, morxo'r, alqor kabilardan tashqari markaz hududida o'suvchi yuksak o'simlik turlarini muhofaza qilish, kamyob foydali o'simlik turlari bilan boyitib borish va ularning bioekologik xususiyatlarini o'rganib borish vazifalari ham rejalashtirilgan.

Mazkur ekomarkaz Buxoro vohasining janubiy-sharqiy tomonida joylashgan. Uning hududida o'suvchi o'simliklarning tur tarkibi, o'simliklar qoplamini o'rganish bo'yicha bir necha ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Undagi tabiiy o'simliklarning o'ziga xosligi hududning tuproq tipi, gidrotermik rejimi kabi tabiiy muhit ta'siri natijasidir.

Buxoro vohasining umumiy maydoni 287 ming gektar bo'lib, shundan 17 ming gektari voha ichki qumliklarini tashkil qiladi. Kogon tumani hududida joylashgan “Jayron” ekomarkazi maydoni ham Buxoro vohasiga qarashlidir.

Mazkur hududda o'tkazilgan tadqiqotlardan aniqlanishicha undagi asosiy o'simliklar assotsiatsiyalarini psammofit va galofitlar tashkil etadi. Tadqiqotlar davomida "Jayron" ekomarkazi hududida 267 tur yuksak o'simliklar turlari uchrashi ma'lum bo'ldi. Aniqlangan o'simliklardan 20 turi O'rta Osiyoning endem o'simliklari hisoblanadi.

Quyida ekomarkaz hududida uchraydigan endem o'simliklarning hayotiy shakllari, respublika hududida tarqalgan joylari, o'sish joylari to'g'risida qisqacha ma'lumotlar keltirilgan.

Tamarix litvinovii Gorschk. – Litvinov yulg'uni. Yulg'undoshlar oilasiga kiradigan buta o'simlik. U to'qay va sho'rxoklar atrofida o'sadi. Respublikamizning Farg'ona, Buxoro, Toshkent, Xorazm, Qashqadaryo, Surxandaryo viloyatlarida va Qoraqalpog'istonda uchraydi. Bo'yoqbop, asal shirali, yoqilg'i, oshlovchi, efir moyli.

Smirnovia turkestana Bunge.- Turkiston patlog'i. Burchoqdoshlar oilasi vakili bo'lib, bo'yi bir metr ga yetadigan buta o'simlik. Respublikamizda faqat Buxoro viloyatida uchraydi. Ekomarkazning barxan qumlarida uchraydi. O'rta Osiyo endemi. Vitaminli, dorivor, zaharli.

Astragalus villosissimus Bunge. –Singren. Burchoqdoshlar oilasiga mansub, bo'yi 70 sm ga yetadigan yarim buta o'simlik. Ekomarkazning qumli hududlarida keng tarqalgan. Respublikamizning Buxoro viloyatida va Qoraqalpog'istonda uchraydi. O'rta Osiyo endemi. Dorivor, bo'yoqbop, yem-xashak.

Astragalus unifoliatus Bunge. – bir yaproqchali astragal. Burchoqdoshlar oilasiga mansub yarim buta o'simlik. Respublikamizning Buxoro viloyatida va Qoraqalpog'istonda uchraydi. Qumli hududlarda o'sishga moslashgan. O'rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

Ammothamnus lehmannii Bunge. – leman achchibutasi. Burchoqdoshlar oilasiga mansub butacha. Qumli, gilli-toshqotishmali tuproqlar, taqirlarda uchraydi. Oʻrta Osiyo endemi. Dorivor, asal shirali, boʻyoqbop, yem-xashak.

Allium sabulosum Kar. et Kir. – Qum piyoz. Piyozdoshlar oilasiga mansub koʻp yillik oʻt oʻsimlik. Ekomarkaz hududida kamroq tarqalgan. Respublikamizning Buxoro viloyatida va Qoraqalpogʻistonda uchraydi. Oziqbop, dorivor, efir moyli.

Calamagrostis dubia Bunge. – Bugʻdoyiq qamish, qalmibarg roʻvakoʻt. Bugʻdoydoshlar oilasiga mansub koʻp yillik oʻt oʻsimlik. Ariq, kanal boʻylarida va madaniy zonalarda oʻsadi. Bu tur Buxoro, Toshkent, Xorazm, Fargʻona, Samarqand viloyatlari va Qoraqalpogʻistonda tarqalgan. Oʻrta Osiyo endemi. Yem-xashak.

Iris longiscapa Ledeb. – Uzunpoya gulsafsar. Safsardoshlar oilasiga mansub koʻp yillik oʻt oʻsimlik. Ekomarkazning qumli va qumoq tuproqlarida oʻsadi. Respublikamizda Buxoro viloyatida va Qoraqalpogʻistonda tarqalgan.

Ferula karelinii Bunge – Qum sabzi. Ziradoshlar oilasiga mansub koʻp yillik ildizmevali oʻt oʻsimlik. Toʻlqinsimon va mustahkamlangan qumliklarda oʻsadi. Respublikamiz hududida keng tarqalgan boʻlib, Buxoro Toshkent Surxandaryo viloyatlarida va Qoraqalpogʻistonda uchraydi. Efir moyli, yem-xashak.

Zygophyllum macrophyllum Cham. yet Schlecht. – Kichik tuyatovon. Tuyatovondoshlar oilasiga mansub koʻp yillik oʻt oʻsimlik. Ekomarkazning qumli hududlarida va qisman Qaynagʻoch togʻi qoldiqlari orasida oʻsadi. Respublikamizning Buxoro, Namangan, Samarqand viloyati va Qoraqalpogʻistonda tarqalgan. Asal shirali.

Zygophyllum oxyanum Boriss. – Amudaryo tuyatovoni. Tuyatovondoshlar oilasiga mansub, ildizpoyali koʻp yillik oʻt oʻsimlik. Respublikamizning barcha viloyatlarida va Qoraqalpogʻistonda uchraydi. Ekomarkazning madaniy zonasida keng tarqalgan. Dorivor, asal shirali, boʻyoqbop, zaharli.

Cousinia oxiana Tscherneva –Amudaryo karragi. Qoqio‘tdoshlar oilasiga mansub ikki yillik o‘t o‘simlik. Buxoro viloyatining mustahkamlangan to‘lqinsimon qumlarida va Surxandaryo viloyatida tarqalgan. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

Cousinia dichotoma Bunge –Dixotomik karrak. Qoqio‘tdoshlar oilasiga mansub bir yillik o‘t o‘simlik. Mazkur tur qumlarda, taqirlarda va sho‘rxoklarda o‘sadi. Buxoro, Surxandaryo viloyatlarida va Qoraqalpog‘istonda tarqalgan. O‘rta Osiyo endemi. Yem-xashak.

Consolida camptocarpa (Fisch. & C.A.Mey. ex Ledeb.) Nevski - Tasmacho‘p, ko‘kboshchitir. Ayiqtovondoshlar oilasiga mansub bir yillik o‘t o‘simlik. Ekomarkazning qumli tuproqlarida o‘sadi. Respublikaning boshqa g‘ududlarida deyarli uchramaydi. Yem-xashak.

Calligonum caput-medusae Schrenk –Qizil qandim. Torondoshlar oilasiga mansub buta o‘simligi. To‘lqinsimon qumli tuproqlarda o‘sadi. Buxoro, Xorazm viloyatlarida va Qoraqalpog‘istonda tarqalgan. Ekomarkazda keng tarqalgan turlardan hisoblanadi. Oshlovchi, bo‘yoqbop, asal shirali, yoqilg‘i, yem-xashak.

Calligonum microcarpum Borszcz. –Mayda mevali qandim. Torondoshlar oilasiga mansub buta o‘simligi. Buxoro viloyatining barcha qumli tuproqlarida o‘sadi. Keng tarqalgan tur. O‘rta Osiyo endemi. Oshlovchi, yoqilg‘i, yem-xashak.

Mazkur turlar faqat O‘rta Osiyo hududida tarqalgan bo‘lib, yer sharining boshqa hududlarida uchramaydi. Ayrim turlar faqat (*Delphinium camptocarpum*, *Smirnovia turkeстана*) Buxoro viloyatida uchraydi xolos. Yuqorida keltirilgan turlar faqatgina “Jayron” ekomarkazida uchramasdan vohaning barcha hududlarida uchrashi aniqlandi.

4-BOB. Ekomarkaz yuksak o‘simliklarining ahamiyati.

Respublikamizning tabiiy boyliklari ichida uning o‘simlik xomashyolari alohida o‘rinda turadi. Bular orasida oziq-ovqat, yem-xashak, asal shira beruvchi,

oshlovchi, bo‘yoq moddalari beradigan, vitaminli, efir moyli, dorivorlik xususiyatiga ega bo‘lgan juda ko‘p qimmatli turlar bor. O‘simlik xomashyosi va resurslari uzoq davrlar mobaynida insonlar tomonidan turli maqsadlarda oziq-ovqat, qandolat, yoqilg‘i, kiyimbosh, qurilish materiallari, tabiiy bo‘yoqlar, dorilar darmon sifatida foydalanib kelgan. Shunday xususiyatga ega bo‘lgan o‘simliklar ekomarkaz hududida ham uchraydi. Masalan, ekomarkazning qumli maydonlarida tarqalgan yulg‘un, partek, shuvoq, saksovul kabi o‘simliklar.

Ilmiy manbalar tahlil qilinganda, viloyatning, ayniqsa ekomarkazning foydali o‘simliklariga bag‘ishlangan asarlar mavjud emasligi aniqlandi. O‘simliklarning foydali xususiyatlarini aniqlashda S.Ye. Yerejepov [22], H.X. Xolmatov., A.I. Qosimov [21], K. Xoliqov [20], M.M. Nabiev, R.Yu. Kazakbaev [8] va boshqa olimlar ma’lumotlaridan foydalanildi.

Foydali o‘simliklarni o‘rganishda ularning klassifikatsiyasi muhim ahamiyatga ega. Ye.P. Korovin dastlab O‘rta Osiyo foydali o‘simliklarini dorivor, tolali, kauchukli, donli, dukkakli, bo‘yoqbop, moyli, efir moyli va yem-xashak o‘simliklar guruhiga ajratgan.

Madaniy o‘simliklarni tasniflashda N.I. Vavilov o‘z hissasini qo‘shdi. U madaniy o‘simliklarning tarqalishi va ahamiyatiga ko‘ra don ekinlari, dukkakli ekinlar, yem-xashak o‘simliklari, moyli, to‘quv, efir moyli o‘simliklar, poliz va tomorqa ekinlari, mevali daraxtlar, bozor ekinlari hamda bo‘yoqbop ekinlar guruhiga ajratadi.

S.Ye. Yerejepov [5] Qoraqalpog‘iston o‘simliklarini foydali xususiyatlarini o‘rganib, ularni 26 guruhga ajratgan va hududda yem-xashak o‘simliklarining ustunligini ko‘rsatgan.

Jayron ekomarkazi o‘simliklarini yem-xashak, asal shirali, dorivor, qurilishbop, vitaminli, zaharli, yoqilg‘i, oziqbop guruhlarga ajratdik va ular yuqorida konspektda keltirildi.

Ekomarkaz o‘simliklari orasida eng ko‘p tarqalgani yem-xashak o‘simliklari hisoblanadi. Ekomarkaz hududida yem-xashak o‘simliklari ko‘p tarqalgan

turkumlarga *Amaranthus*, *Atriplex*, *Chenopodium*, *Calligonum*, *Salsola*, *Strigosella*, *Astragalus* lar kiradi.

Yem-xashak o'simliklarini oilalar bo'yicha tahlil qilganimizda, ularning 35 ta oilada uchrashi ma'lum bo'ldi. Bunday o'simliklar ko'p uchraydigan oilalarga quyidagilar kiradi: Sho'radoshlar, Bug'doydoshlar, qoqio'tdoshlar, karamdoshlar, burchoqdoshlar, torondoshlar. Foydali xususiyatiga ko'ra yem-xashak o'simliklari eng yirik guruh hisoblanadi. Yem-xashak o'simliklari chorvachilikda va parrandachilikning asosiy ozuqasidir. Bu o'simliklarga *Amaranthus retroflexus*, *Alhagi pseudalhagi*, *Trigonella grandiflora*, *Artemisia turanica*, *Aeluropus repens*, *Stipagrostis pennata*, *Trigonella grandiflora*, *Karelinia caspia*, *Anisantha tectorum*, *Cynodon dactylon*, *Phragmites australis*, *Sorghum halepense*, *Heteroderis pusilla* va boshqa ko'pgina turlar kiradi.

Yem-xashak o'simliklari orasida qamish, ajriq, yantoq, kakra juda katta ahamiyatga ega. Yantoq turlari chorvachilik, qorako'lchilikning muhim ozig'i hisoblanib, yil davomida, asosan, yozda gullagan vaqtida va qishda ko'proq iste'mol qilinadi. U ekomarkazda yo'l, kanal, ariq, ko'l bo'ylarida, qumli tuproqlarda, toshli va gipsli tuproqlarda, ekilmay qolgan dalalarda, ochiq maydonlarda uchraydi. Uni mahalliy aholi kakra bilan birga qishga quruq massa sifatida g'amlaydi.

Qamish (*Phragmites australis*) asosiy yem-xashak o'simliklaridan hisoblanib, poya va barglari dag'allashguncha chorva mollari sevib iste'mol qiladi. Undan qishda qishloq xo'jaligi hayvonlari uchun qimmatli oziq sifatida foydalaniladi. Ekomarkazdagi hayvonlarning ozuqasi hisoblanadi. Shuningdek undan chorva mollari uchun pichan tayyorlanadi. Qurilish material sifatida ham foydalaniladi.

Ajriq (*Cynodon dactylon*) ariq, yo'l, kanal bo'ylarida, madaniy ekinlar orasida, tashlandiq yerlarda, yo'l bo'ylarida uchraydi. U qimmatli yem-xashak o'simligi bo'lib, yuqori ozuqabop hisoblanadi. Yil davomida ekomarkaz hayvonlari jayron, Prejevalskiy otlari va chorva mollari tomonidan iste'mol qilinadi.

Dorivor o'simliklar ham vohada keng tarqalgan. Foydali xususiyatiga ko'ra dorivor o'simliklar yem xashak o'simliklaridan keyingi o'rinda turadi. Bunday o'simliklarning voha florasi tarkibida 53 oila, 117 turkumga mansub 162 turi uchraydi. Viloyatda, shuningdek mazkur hududda dorivor o'simliklari haqida Ibn Sino asarlarida ma'lumotlar keltirilgan bo'lib, olim mazkur o'simliklarning tashqi tuzilishi, mahalliy nomlanishi va geografiyasi to'g'risida yozadi.

Bu guruh vakillari oilalar tarkibida uchrashi jihatidan Burchoqdoshlar, qoqio'ldoshlar, sho'radoshlar, bug'doydoshlar, torondoshlar oilalari tarkibida ko'p uchraydi. 25 ta oilada dorivorlik xususiyatga ega turlar soni 1 ta.

Hammamizga ma'lumki, dorivor o'simliklardan asrlar mobaynida odamlardagi turli xil kasalliklarni – qonni to'xtatish, og'iz bo'shlig'i, oshqozon-ichak, jigar, buyrak kasalliklarida, o't, siydik haydash, yara kasalliklarida, isitma pasaytirish, shamollash, teri va boshqalarni davolashda foydalanib kelingan.

Dorivor o'simliklar mahalliy aholi tomonidan xalq tabobatida va meditsinada keng foydalaniladi. Dorivor o'simliklarning *Roemeria hybrida*, *R. refracta*, *Portulaca oleracea*, *Spinacia turkestanica*, *Polygonum aviculare*, *Alhagi persarum*, *Halimodendron halodendron*, *Melilotus officinalis*, *Datura stramonium*, *Tribulus terrestris*, *Glycyrhiza glabra*, *Peganum harmala* kabi turlari ko'p uchraydi.

Dorivor o'simliklar tarkibida turli xil kimyoviy birikmalar –biologik faol moddalar, organik kislotalar, mineral moddalar, flavonoidlar, glikozidlar, alkaloidlar, saponinlar, kumarinlar va boshqa moddalar ko'plab uchraydi.

Mahalliy aholi bu o'simliklarning ildizi, poyasi, bargi, guli, mevasi va urug'idan uy sharoitida turli xil kasalliklarni davolashda, quritib ulardan damlama sifatida foydalanadi.

Ekomarkazda eng ko'p uchraydigan isiriq (*Peganum harmala*) ning quritilgan barg, meva va poyasidan gripp viruslarini nobud qilishda ko'p foydalaniladi. Isiriq qaynatmasidan og'izni chayqab zararsizlantiriladi. Urug'lari esa ba'zan sutga aralashtirib iste'mol qilinadi.

Shirinmiya ildizpoyasi ochiq havoda quritilib, undan sharbat tayyorlanadi. Sharbatidan nafas yo'llari kasalliklarida foydalanish mumkin. Bundan tashqari, me'da-ichaklarning yallig'lanishida ham foydalanadilar.

Asal shirali o'simliklar ekomarkazda 48 tur uchrab to'rtinchi o'rinni egallaydi. Bu o'simliklar 27 oila, 38 turkumga mansub. Asal shirali o'simliklarning ko'pchiligi ko'p yilliklarga (26 tur) to'g'ri keladi. .

Asal shirali o'simliklarni oilalar bo'yicha tahlil qilinganda, Burchoqdoshlar, Torondoshlar va Qoqio'tdoshlar oilasi tarkibida ko'p uchraydi. Qolgan oilalarda 1 tadan 3 tagacha asal beruvchi turlar uchradi.

Asal shirali o'simliklardan asalarilar propolis ham yig'adi. Asalari propolisdan, asosan, kataklarni qurishda mum sifatida foydalanadi. Bundan tashqari, uning tarkibida bakteriyalarni yo'q qiladigan moddalar ham mavjud. Propolisni ayrim o'simliklar kurtaklaridan, terak, igna bargli daraxtlar, kungaboqar yoriqlaridan oladilar. Propolis tarkibida 50-55% smola, 8-10% efir moyi, 30% ga yaqin mum uchraydi.

Bo'yoq beradigan o'simliklar guruhi voha florasida 21 oila, 28 turkumga mansub 32 turdan iborat. Bu guruhning vohada keng tarqalgan vakillariga *Chenopodium album*, *Tamarix hispida*, *Capparis spinosa*, *Abutilon theophrasti*, *Astragalus villosissimus*, *Glycyrrhiza glabra*, *Halimodendron halodendron*, *Goebelia alopecuroides*, *Zygophyllum oxyanum*, *Roemeria refracta*, *Peganum harmala* kabilar kiradi.

O'simliklardan olinadigan bo'yoqlar sun'iy bo'yoqlarga nisbatan chidamli bo'ladi. Bu bo'yoqlarning ayrimlari bilan ip, matolar bo'yalsa, boshqalari bilan oziq mahsulotlari bo'yaladi.

Zaharli o'simliklar guruhi ekomarkazda 37 turdan tashkil topgan. Shundan 21 turi begona o'tlar bo'lib, madaniy ekinlar orasida ko'plab uchraydi. Ayniqsa, hozirgi vaqtda zaharli o'simliklardan *Lolium temulentum* ko'plab bug'doy dalalarini zararlab hosilni 40-50% gacha kamaytirgani ma'lum bo'ldi. Bu o'simlik turi, asosan, shaxsiy tomorqa yerlarida ortib boryapti. Mazkur o'simlikning poya

va barglari zaharli emas. Uning donida lolin, lolinin, lolinidin kabi zaharli alkaloidlar bo'lganligi sababli doni zaharli hisoblanadi.

Oshlovchi o'simliklarning ekomarkazda 24 turi uchraydi. Bu o'simliklar Torondoshlar, Burchoqdoshlar va Yulg'undoshlar oilalarida keng tarqalgan. Vohada ko'p uchraydigan oshlovchi turlarga *Garhadiolus papposus*, *Cichorium intybus*, *Elaeagnus angustifolia*, *Alhagi pseudalhagi*, *Euphorbia anisopetala*, *Tamarix litwinowii*, *Populus pruinosa*, *Populus euphratica*, *Limonium meyeri*, *Limonium suffruticosum*, *Calligonum caput-medusae*, *Halimodendron halodendron*, *Tribulus terrestris* kabilar kiradi.

Ekomarkazda efir moyli o'simliklar ham muhim o'rin egallaydi. Ularning 21 turi uchraydi. Mazkur guruh o'simliklari qoqio'tdoshlar, ziradoshlar, yalpizdoshlar oilalari tarkibida keng tarqalgan. Boshqa oilalarda 1 tadan 2 tagacha efir moyli o'simliklar uchraydi. Ekomarkaz hududida efir moyli o'simliklardan *Allium sabulosum*, *Allium borszczowii*, *Iris longiscapa*, *Ziziphora tenuior*, *Lallemantia royleana*, *Thuspeinantha persica*, *Elaeagnus angustifolia*, *Erigeron Canadensis*, *Artemisia annua*, *Acroptilon repens*, *Ferula karelinii*, *Ferula foetida*, *Cuminum setifolium*, *Handelia trichophylla* va boshqalar kiradi.

Hozirgi vaqtda efir moyli o'simliklardan turli maqsadlarda foydalanib kelinyapti. Ayniqsa, u oziq-ovqat maxsulotlari ishlab chiqarishda asosiy xomashyo hisoblanadi. Hozirgi kunda efir moyli o'simliklarni respublikamizda 650 turi uchrashi aniqlangan [19].

Yoqilg'i sifatida *Haloxylon persicum*, *Calligonum caput-medusae*, *C. aphyllum*, *Tamarix bungei*, *T. androssovii*, *T. hispida*, *Alhagi kirghisorum*, *Karelinia caspia*, *Erianthus ravennae*, *Phragmites australis* turlari foydalaniladi.

Ozuqabop o'simliklar mazkur hududda kam tarqalgan. Ular ekomarkazda 16 oilaga mansub 25 turni tashkil qildi. Bular asosan yovvoyi va begona o't sifatida uchraydi. Ularning tarkibida oqsillar, uglevodlar, moylar, vitaminlar, mineral tuzlar va boshqa moddalar mavjud.

Bu o'simliklar keng tarqalgan oilalar *Chenopodiaceae*, *Brassicaceae*,

Fabaceae, *Poaceae*. Ozuqabop o'simliklarga *Portulaca oleracea*, *Spinacia turkestanica*, *Capsella bursa-pastoris*, *Elaeagnus angustifolia*, *Cichorium intybus*, *Ferula foetida*, *Lycium ruthenicum*, *Asperugo procumbens*, *Echinochloa crus-galli*, *Digitaria sanguinalis* lar kiradi.

Bu foydali guruhlardan tashqari, ayrim o'simliklar qumni mustahkamlashda ham ishtirok etadi. Ular qumlarni ko'chishdan, eroziyadan saqlaydi. Bunday o'simliklarga *Ephedra strobilacea*, *Acanthophyllum pungens*, *Salsola arbuscula*, *Calligonum caput-medusae*, *C. microcarpum*, *Astragalus villosissimus*, *Heliotropium arguzioides*, *Carex physodes*, *C. pachystylis*, *Stipagrostis karelinii* va boshqalar kiradi.

Xulosa

1. Jayron ekologik markazining florasi 46 oila 182 turkumga mansub 267 tur yuksak o'simliklardan iborat ekanligi aniqlandi. Ekomarkaz florasi cho'l floralari xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirgan.

2. Jayron ekomarkazi florasidagi yetakchi oilalarning spektri 186 turni (floraning 66,9%) tashkil qildi. *Asteraceae*, *Poaceae* *Chenopodiaceae*, *Brassicaceae* va *Fabaceae* tashkil qildi. Bu holat boshqa cho'l floralarida ham kuzatilgan.

3. Jayron ekomarkazi florasining yetakchi turkumlari *Astragalus* (13; 4,9%), *Cousinia* (6; 2,2%), *Lepidium* (4; 1,5%), *Strigosella* (4; 1,5%), *Euphorbia* (4; 1,5%), *Zygophyllum* (4; 1,5%), *Lactuca* (4; 1,5%), *Convolvulus* (4; 1,5%), *Eremopyrum* (4; 1,5%) kabilar hisoblanadi. Bu turkumlar jami turlarning 17,6% ini (47 tur) tashkil qildi.

4. Jayron ekomarkazi uchun ilk bor *Bunium chaerophylloides* (Regel et Schmalh.) Drude. *Gypsophyla pilosa* Huds. *Handelia trichophylla* (Schrenk) Heimerl., *Stizolophus balsamita* (Lam.) K. Koch., *Centaurea solstitialis* L., *Carthamus turkestanicus* Popov turlar keltirildi.

5. Ekomarkaz florasi tarkibida endem taksonlar (subendemlar bilan birga) 20 tur uchrashi aniqlandi. Bu esa Jayron ekomarkazining Buxoro viloyati o'simliklar genofondini saqlashda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. 11. Arslonov M.T., Nabiev M.M., Pratorov O'.P. O'zbekiston begona o'tlarining zamonaviy tizimi va qo'sh (binar) nomlari. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2003. – 95 b.
2. 1. Baratov P. O'zbekiston tabiiy geografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 1996. – 264 b.
3. 23. Гафуров К.Г. Почвы Каракульского оазиса и их агрохимическая характеристика. – Ташкент: Фан, 1976. – 100 с.
4. 36. Джуракулов М.Д., Мамедов Э.Д. Геология археологических памятников Зерафшана. – Ташкент: Укитувчи, 1986. – 138 с.
5. 16. Ережепов С.Е. Флора Каракалпакии, ее хозяйственная характеристика, использование и охрана. – Ташкент: Фан, 1978. – 240 с.
6. 5. Мардонов Б. Воздействие Джейрана на растительный покров пустыне. Автореф. дис. ... канд. биол.наук. – Москва, 1993. – 25 с.
7. 57. Мухаммаджонов А. Қадимги Бухоро. –Тошкент: Фан, 1991. – 52 б.
8. 59. Набиев М.М. Казакбаев Р.Ю. Определитель декоративных деревьев и кустарников Узбекистана. – Ташкент: Фан, 1975. – 160 с.
9. 60. Nazarov I.K., Allayorov I.Sh. Buxoro geografiyasi. – Buxoro: Universitet, 1994. – 66 b.
10. 62. Niyozov A.B., Hasanov I.B. Buxoro ekologiyasi va tabiiy davolanish maskanlari. – Buxoro: Buxoro nashriyoti, 2010. – 164 b.
11. 65. Nurov U.N. Buxoro viloyati iqlimi va uning resurslari. – Buxoro: Universitet, 1996. – 44 b.
12. 8. Определитель растений Средней Азии. 11 т. – Tashkent: Fan, 2015.
13. 17. Сарибаев Б. Флора и растительность плато Устюрт и перспективы их использования: Дис. ... докт. биол. наук. – Ташкент, 1994. – 274 с.
14. 14. Serekeeva G.A. Bukantog' florasi. Dis. ... kand. biol. nauk. – Tashkent, 2012. – 121 b.
15. 18. Туремуратов У. Растительный покров северо-западных кызылкумов. – Ташкент: Фан, 1978. – 276 с.
16. 13. O'zbekiston Respublikasi "Qizil kitobi". 2-tomda. – Toshkent: Chinor ENK, 2009. T.1. – 360 b.
17. 4. Файзиев А., Салимов Х, Назаров И.К. Материале к флоре Бухарского специализированного питомника по выращиванию Джейранов. // Культурные и дикорастущие растения Бухарского оазиса. Ташкент. 1986. с. 21-26.
18. 2. Fayziev A., Esanov H., Fayzieva F. Jayron ekomarkazi endem o'simliklari. O'zbekiston florasi bioxilma-xilligi va undan oqilona foydalanish muammolari. Respublika ilmiy konferensiya materiallari. – Samarqand. 2011. 38-39 b.

19. 104. Хожиматов К. Эфирномасличные растения Узбекистана и пути их рационального использования. Автореф. дис. ... докт. биол. наук. – Ташкент, 1999. – 110 с.
20. 105. Xoliqov K. O‘zbekiston janubidagi dorivor o‘simliklar. – Toshkent: Mehnat, 1992. – 80 b.
21. 106. Xolmatov H.X., Qosimov A.I. Dorivor o‘simliklar. – Toshkent: Ibn Sino, 1994. – 368 b.
22. 15. Шербаев Б. Флора и растительность Каракалпакии. – Нукус: Каракалпакстан, 1988. – 304 с.
23. 6. Щербаков А.В., Майоров С.Р. Инвентаризация флоры и основы гербарного дела (Методические рекомендации). – Москва: Товарищество научных изданий КМК, 2006. – С.48.
24. 7. Юрцев Б.А. Программа сравнительно флористических исследований. В кн. Теоритические вопросы сравнительной флористики. – Л.: Наука, 1987. – С. 156-198.
25. 10. Brummit R.K., Powell C.E. Authors of plant names. – Kew: Royal Botanic Gardens, 1992. – 732 p.
26. 9. <http://www.ipni.org>. International plants Name Index.
27. 3. [www. ecocenter.uz/uz](http://www.ecocenter.uz/uz)
28. 12. Takhtajan A. Diversity classification of flowering plants. – New York: Columbia University Press, 1997. – 643 p.

Ilovalar

1-rasm. *Leontice eversmannii*

2-rasm. *Consolida camptocarpa*

3-rasm. *Ceratocephala falcata*

4-rasm. *Papaver pavoninum*

5-rasm. *Roemeria hybrida*

6-rasm. *Roemeria refracta*

7-rasm. *Acanthophyllum pungens*

8-rasm. *Silene nana*

9-rasm. *Halimocnemis macrantha*

10-rasm. *Anabasis turkestanica*

11-rasm. *Atriplex dimorphostegia*

12-rasm. *Chenopodium glaucum*

13-rasm. *Salsola paulsenii*

14-rasm. *Spinacia turkestanica*

15-rasm. *Calligonum caput-medusae*

16-rasm. *Calligonum leucocladum*

17-rasm. *Limonium meyeri*

18-rasm. *Psylliostachys anceps*

19-rasm. *Eruca sativa*

20-rasm. *Isatis violascens*

21-rasm. *Psylliostachys leptostachya*

22-rasm. *Astragalus chiwensis*

23-rasm. *Ammothamnus lehmannii*

24-rasm. *Populus pruinosa*

25-rasm. *Reaumuria turkestanica*

26-rasm. *Astragalus unifolius*

27-rasm. *Smirnovia turkestanica*

28-rasm. *Sophora alopecuroides*